

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Forma kandidatury do zastupitelstva jako proměnná
místního rozvoje.**

Bc. Ilona Bílková, DiS.

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Ilona Bílková, DiS.

Veřejná správa a regionální rozvoj – k.s. Litoměřice

Název práce

Forma kandidatury do zastupitelstva jako proměnná místního rozvoje

Název anglicky

A form of candidacy for the council as a variable of local development

Cíle práce

Práce vychází v souladu s teorií regionálního rozvoje z předpokladu, že mezi klíčové endogenní proměnné municipálního rozvoje patří místní politické sbory s možností iniciovat lokální agendu a rozhodovat o ní.

V této souvislosti se jako smysluplná

badatelská oblast nabízí studium mechanismu ustanovení zastupitelstev obcí v ČR. Komunální volební

systém je specifický užitím preferenčního hlasování, které ovšem finálně není primárním kritériem

distribuce politických mandátů. Odborné diskusi o změně mechanismu

transformace hlasů do podoby voleného zastupitelstva může přispět také pohled, zaměřený na schopnost

kandidátů přizpůsobit se aplikovanému systému. Hlavním cílem, který z tohoto pohledu vyplývá, je

posoudit charakter kandidatury uchazečů o zastupitelské posty.

Díložními cíli, které přispějí k naplnění cíle hlavního, jsou posoudit strategie kandidatury a zhodnotit možné konsekvence na výsledky voleb.

Metodika

Práce bude postavena zejména na datech získaných technikou semistrukturovaných rozhovorů s představiteli kandidujících politických subjektů v komunálních volbách. Rozhovory budou zaměřeny zejména na problematiku sestavování kandidátních

listin v kontextu účinků komunálního volebního systému. Dále budou využita volební data Českého statistického úřadu, která budou podrobena analýze ve snaze pochopit charakter kandidatury u vybraných obcí. Výběr obcí regionu (jakého?) bude pramenit z heterogenity

české územní samosprávy. Vybrány budou obce různé velikosti a různé místní politické plurality (posouzeno dle počtu kandidujících subjektů a kandidátů).

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

regionální rozvoj, kandidatura, komunální volební systém, volby, zastupitelstvo

Doporučené zdroje informací

Balík, S., Gongala, P., Gregor, K. Dvacet let komunálních voleb v ČR. 1. vyd. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, ISBN 978-80-7325-381-3.

Balík, S. Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky. Praha: Grada, 2009, ISBN 978-80-247-2908-4.

Bernard, J., Kostecký, Illner, M., Vobecká, J. Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj, Praha: SLON, 2011. ISBN 978-80-7419-069-8.

Čmejrek, J., Bubeníček, V.; Čopík, J. Demokracie v lokálním politickém prostoru. Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-3061-5.

Chytílek, R, a kol. Volební systémy. Vyd. 4., V Portálu 1. Praha: Portál, 2009. 375 s.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Radek Kopřiva, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 9. 3. 2020

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 06. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "**Forma kandidatury do zastupitelstva jako proměnná místního rozvoje**" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28.3.2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala **Ing. Radku Kopřivovi, Ph.D.** za odborné vedení práce a konzultace, **Mgr. Andree Vítové Ph. D.** za poskytnutí odborné literatury, všem osloveným starostům a radním za umožnění přístupu k informacím a dalším členům zastupitelstev za poskytnuté rozhovory.

Forma kandidatury do zastupitelstva jako proměnná místního rozvoje.

Abstrakt

Mechanismus komunálního volebního systému v České republice je jedním z nejsložitějších. Budoucí složení nově zvoleného zastupitelstva je stěžejní pro místní rozvoj. Jsou volení kandidáti schopní přizpůsobit svou kandidaturu tomuto mechanismu? Používají kandidující subjekty určitou strategii? Mohou vhodně zvolenou strategií ovlivnit konečné výsledky? Tyto a další otázky si práce klade za cíl zodpovědět. Otázky jsou řešeny na základě teoretických poznatků a na základě vlastního výzkumného šetření, které probíhalo v několika velikostně a charakterově odlišných municipalitách. Odlišnost spočívá především v jejich politické pluralitě.

Kvalitativní semistrukturované rozhovory poskytly stěžejní informace k dané problematice. K jejich dalšímu zpřesnění přispěla analýza volebních dat ČSÚ, zejména volební výsledky a složení kandidátních listin jednotlivých volebních aktérů. Výsledky přinesly zajímavé odpovědi a vytyčeného cíle se podařilo dosáhnout.

Klíčová slova: kandidatura, komunální volební systém, volby, místní zastupitelstvo

A form of candidacy for the council as a variable of local development

Abstract

The municipal electoral system mechanism in the Czech Republic is one of the most complicated ones. The future composition of the newly elected council is of key importance to local development. Are the candidates able to adapt their candidacy to this mechanism? Do the candidates use a certain strategy? Can a well-chosen strategy affect the final results? This thesis aims to answer these and other questions. The analysis and conclusions are based on relevant theory and our own research survey which took place in several municipalities of differing sizes and characteristics. This difference in their characteristics lies mainly in the degree of their political diversity.

Qualitative, semi-structured interviews were a key source of information for this analysis. Examination of ČSÚ election data, in particular election results and the composition of candidate lists, contributed to its further refinement.

The results provided interesting answers and the set goal was achieved.

Keywords: A candidacy, a municipal electoral systém, The elections, a local council.

Obsah

1. Úvod.....	11
2. Cíl práce a metodika	13
2.1. Cíl práce	13
2.2. Metodika	13
3. Teoretická východiska	14
3.1. Municipální rozvoj	14
3.1.1. Charakteristika místního (lokálního) rozvoje	15
3.1.2. Specifika municipálního rozvoje	17
3.2. Samospráva obcí	18
3.2.1. Obce	19
3.2.2. Orgány obcí.....	21
3.2.3. Specifika samosprávy obcí	23
3.3. Komunální politika.....	24
3.3.1. Období předvolební	26
3.3.2. Komunální volby	27
3.3.3. Komunální volební systém	27
3.3.4. Volební strany a nestraníci	29
3.3.5. Kandidatura.....	30
3.3.6. Průběh komunálních voleb	31
3.3.7. Volební techniky a způsob hlasování	32
3.3.8. Výsledky voleb a ustanovení zastupitelstev obcí	33
3.3.9. Formování nových zastupitelstev a orgánů obcí.....	35
4. Vlastní práce	37
4.1. Charakteristika vybraných municipalit	39
4.1.1. Cítov-obec.....	40
4.1.2. Liběchov – město	40
4.1.3. Všetaty – městys	40
4.1.4. Veltrusy – město	41
4.1.5. Neratovice – město	41
4.1.6. Kralupy nad Vltavou – město	42
4.2. Průběh šetření.....	42
4.2.1. Kandidující strany obec Cítov	43
4.2.2. Kandidující strany město Liběchov	43
4.2.3. Kandidující strany městys Všetaty	44
4.2.4. Kandidující strany město Veltrusy	44
4.2.5. Kandidující strany město Neratovice.....	45

4.2.6.	Kandidující strany město Kralupy nad Vltavou	46
4.2.7.	Kvalitativní rozhovory s jednotlivými kandidáty	46
5.	Výsledky a diskuse	49
5.1.	Analýza statistických dat výsledků voleb	49
5.1.1.	Užití preferenčních hlasů – panašování	49
5.1.2.	Výsledky celkové analýzy kandidátních listin.....	51
5.2.	Vyhodnocení rozhovorů	52
5.2.1.	Výsledky doplňujících rozhovorů.....	57
Závěr	59	
6.	Seznam použitých zdrojů	62
7.	Přílohy	64

Seznam obrázků

Obrázek 1	Způsob označení kandidátů	34
Obrázek 2	Okresy střeđočeského kraje.....	38

Seznam tabulek

Tabulka 1	Velikostní kategorie obcí	20
Tabulka 2	Počet členů zastupitelstva	22
Tabulka 3	Volby do obecních zastupitelstev	29
Tabulka 4	Obce okresu Mělník.....	39
Tabulka 5	Výsledky voleb obec Cítov	43
Tabulka 6	Výsledky voleb obec Liběchov	44
Tabulka 7	Výsledky voleb obec Všetaty	44
Tabulka 8	Výsledky voleb obec Veltrusy	45
Tabulka 9	Výsledky voleb obec Neratovice	45
Tabulka 10	Výsledky voleb obec Kralupy n. V.....	46
Tabulka 11	Výsledky preferenčních hlasů.....	49
Tabulka 12	Výsledky preferenčních hlasů.....	49
Tabulka 13	Výsledky preferenčních hlasů.....	50
Tabulka 14	Výsledky preferenčních hlasů.....	50
Tabulka 15	Výsledky preferenčních hlasů.....	51
Tabulka 16	Výsledky preferenčních hlasů.....	51

Seznam grafů

Graf 1 -	Oslovení respondenti.....	47
Graf 2 -	Obce dle počtu kandidátek	52
Graf 3	Hlasování z pohledu kandidátů	56

1. Úvod

Diplomová práce je věnována oblasti územní samosprávy, a to především samosprávy obcí. Samospráva obcí patří neodmyslitelně k demokratickému systému a díky téměř čtyřicetiletému přerušení totalitním režimem má naše země v této oblasti ještě mnohé rezervy. Velmi specifické územní uspořádání naší země vede k určitým disproporcím a vyžaduje odpovídající přístup. Mnohé mechanismy samosprávy dobře fungující jinde v Evropě by u nás nemohly nalézt uplatnění. Územní samospráva je ovlivněna řadou faktorů. Ke klíčovým faktorům patří zejména ten lidský. Jsou to lidé, kteří v obci žijí, lidé, kteří ji spravují a starají se o její rozvoj. To je také hlavní důvod zaměření pozornosti na problematiku municipálních politických aktérů, zvláště akcentace na uplatňování jejich schopností přizpůsobit se aplikaci volebního systému ve volbách do místních zastupitelstev a schopnosti využít jeho účinků ve volební strategii.

Municipální rozvoj stojí prioritně na místních politických sborech a jejich způsobilosti rozhodovat a iniciovat lokální agendu, což je základním východiskem práce. Jedná se o zásadní proměnnou v rozvoji municipalit. Mechanismus ustanovení zastupitelstev obcí v ČR se jeví jako smysluplná badatelská oblast. Jsou zde dvě dílčí otázky, které si práce klade. Jaké jsou strategie kandidatury a jaké jsou možné dopady na výsledky voleb. Odpověď na ně povede k hlavnímu cíli, posoudit charakter kandidatury uchazečů, kteří se o zastupitelské posty utkají.

Práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část nabízí přehled teoretických východisek ke zvolenému tématu. Praktická část shrnuje údaje a analyzuje data získaná výzkumným šetřením a doplňuje tak teorii o nové poznatky. Obě části se tedy logicky propojují a tvoří jednotný celek. V teoretické části jsou popsána hlavní teoretická východiska zvoleného tématu a zvolené problematiky.

V jednotlivých kapitolách jsou podrobněji rozpracovány zásadní body práce, jako jsou rozvoj municipalit, charakteristika územní samosprávy a její specifika, specifika komunálního volebního systému a komunální politiky vůbec. Stěžejní část teorie je věnovaná samotnému mechanismu volby, je řešena otázka způsobu kandidatury, průběh sestavování kandidátních listin, užití volební techniky a způsob hlasování. Další část hlavní kapitoly je zaměřena na zpracování výsledků voleb a jejich vyhlášení, následně pak na poslední fázi komunálního volebního systému, což je ustanovení nových zastupitelstev. Poslední kapitola teoretické práce se ještě krátce věnuje konečnému procesu formování nových zastupitelstev a orgánů obcí. Tato část povolebního vývoje zahrnující především

volbu exekutivních orgánů¹ bývá často ještě velmi bouřlivá a dokáže nakonec velmi zamíchat výsledky voleb ve výsledném obsazení míst v zastupitelstvech a radách.

Na témata zpracovaná v teoretické části plynule navazuje a danou problematiku rozpracovává vlastní praktická část práce. Ukazuje, co je typické pro místní politické aktéry a jaký je jejich postoj ke kandidatuře. Jak vlastně funguje demokracie v lokálním politickém prostoru, jak mohou volební obvody zásadně ovlivnit průběh voleb. Z hlediska volebního mechanismu se spíše zaměřuje na volební kandidáty, na formu jejich kandidatury a uplatňovanou strategii, která má vycházet z principů a povahy volebního systému aplikovaného na municipality. V praktické části nejen, že se tedy propojuje teorii s praxí, ale také se jí snaží konfrontovat a obohatit o nové poznatky. Akcentuje se zde otázka, zda variabilita a složitost komunálního volebního systému je pro kandidáty a politické aktéry dobře uchopitelná a srozumitelná, a jaká je její působnost na sestavování kandidátních listin politických stran, jiných volebních aktérů i jednotlivců. Dalším diskutovaným a řešeným tématem jsou v komunální politice tolik vyzdvihované preferenční hlasy a tzv. panašování. Do jaké míry jsou skutečně hlavním nástrojem a zda si jejich význam užití uvědomují jednotliví kandidáti i strany.

Vzhledem k tomu se nabízí otázka, jak mnoho jsou preferenční hlasy hlavním faktorem ovlivňujícím distribuci mandátů a do jaké míry si jejich užití upraví kandidáti a jejich strany.

Velmi diskutovaným tématem posledních komunálních voleb konaných v roce 2018, kterým jsou některá šetření v praktické části věnována, je otázka počtu kandidátů. Na základě konkrétních výsledků již prováděných výzkumných šetření (Hájek, Balík 2020; s. 19) byl zaznamenán výrazný pokles počtu kandidátů, který však nesouvisí s poklesem počtu volených křesel. I na tuto otázku je možné najít na základě výsledků praktické části určité vysvětlení.

Během zpracování výsledků šetření dané diplomové práce vyvstala ještě mnohá další možná témata vhodná ke zpracování. Některá jsou zmíněna v závěru práce.

¹ Starostové a rady

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Práce je zpracována v souladu s teorií regionálního rozvoje a vychází tedy z předpokladu, že klíčovými endogenními proměnnými municipálního rozvoje jsou místní politické sbory mající možnost iniciace lokální agendy a její rozhodování.

Smysluplnou badatelskou oblastí se v tomto ohledu nabízí studium mechanismu ustanovení zastupitelstev obcí v ČR. Komunální volební systém v ČR je specifický užitím preferenčního hlasování. To však není hlavním kritériem distribuce politických mandátů. Pohled zaměřený směrem na schopnost kandidátů přizpůsobit se aplikovanému systému by mohl přispět odborné diskusi o změně mechanismu transformace hlasů do podoby voleného zastupitelstva.

Hlavním cílem, který z tohoto ohledu vyplývá, je posoudit charakter kandidatury uchazečů o zastupitelské posty. K naplnění hlavního cíle přispějí cíle dílčí, a sice posoudit strategie kandidatury a zhodnotit možné dopady na výsledky voleb.

2.2. Metodika

Praktická část diplomové práce pracuje zejména s daty získanými technikou semistrukturovaných rozhovorů s představiteli v komunálních volbách kandidujících politických subjektů. Rozhovory se zaměřují zvláště směrem k problematice sestavování kandidátních listin v kontextu účinků komunálního volebního systému. K analýze dat budou využita data Českého statistického úřadu ve snaze pochopit charakter kandidatury u vybraných obcí.

Výběr obcí středočeského regionu bude vycházet z heterogenity české územní samosprávy. Vybrány budou obce různé velikosti a různé místní politické plurality (posuzováno dle počtu kandidujících subjektů a kandidátů).

3. Teoretická východiska

Volby a volební systémy představují jednu z klíčových institucí moderních demokratických politických systémů a jsou jedním z opěrných bodů moderní demokracie. Studium volebních systémů a jejich mechanismů je proto předmětem poměrně velkého množství odborné politologické literatury, a dokonce patří k nejvýznamnějším tématům soudobé politologické analýzy. Konkrétně otázkou studia voleb a volebních systémů se věnovala poprvé hlouběji česky psaná publikace Tomáše Lebedy (2004, 2008) a stala se výchozí pro další naše autory. Lebeda poukázal především na značnou rozdílnost volebních obvodů a na problematiku užití preferenčních hlasů.

Častým předmětem odborné diskuse v oblasti komunálních voleb bývá v posledních letech otázka změny mechanismu transformace hlasů do podoby voleného zastupitelstva. Mezi českými odborníky a politology věnujícími se oblasti studia mechanismu ustanovení zastupitelstev v ČR se vyprofilovala řada autorů, i když jich není taková škála.

Chytílek, Šedo (2009) se věnují hlavně popisu fungování a hodnocením jednotlivých druhů volebních systémů a uvádějí konkrétní příklady jejich použití v různých zemích světa. Pouze v poslední části se věnují vývoji volebního systému v ČR.

Tématu české komunální politiky se věnují ve svých pracích podrobněji Stanislav Balík (2009, 2015, 2018), Josef Bernard (2010, 2011), Václav Bubeníček (2010), Jaroslav Čmejrek (2008, 2009, 2010), Jan Čopík (2010), Dan Ryšavý (2011), Pavel Šaradín (2004, 2011), Radek Kopřiva (2012) a řada dalších. Především se většina z nich shoduje, že komunální politika je velmi osobitý prostor z hlediska zkoumání. V podstatě se setkáváme v jejich publikacích s názorem, že kolik je obcí, tolik je komunálních politik. Z toho vyplývá, že zkoumání této oblasti není nikterak snadné a výsledky výzkumů nelze paušalizovat.

V naposledy vydané publikaci a velmi podrobně zaměřené na komunální volby konané v roce 2018 nám autorská dvojice známých politologů Hájek, Balík (2020) ukazuje celkový vývoj v mnoha ohledech této specifické oblasti naší krátkodobé porevoluční historie a také širokou paletu nově řešených výzkumných problémů, které se již objevují nebo mohou do budoucna vykristalizovat.

3.1. Municipální rozvoj

Práce vychází z předpokladu, že místní politické sbory zásadně ovlivňují municipální rozvoj. Je dobré si vymezit pojem rozvoj v kontextu lokálním, tak i regionálním. Pojem rozvoj je velmi mnohoznačný a jeho význam závisí od kontextu, ve kterém se používá. Často se vedle pojmu místní rozvoj dává ve srovnání pojem regionální rozvoj. Obecnější pojem rozvoj se snažila definovat řada autorů, ale většina z nich se shoduje, že se jedná o pojem těžko definovatelný.

Stejskal a Kovárník (2009, s. 23) definují pojem místní rozvoj jako: „Rozvoj sledovaný či realizovaný na území menším, než je region, tj. přesněji pouze v části regionu“. Dále pak zpřesňují užívání termínu místní rozvoj v kontextu rozvoje obce nebo města. To tohoto pojetí rozvoje zahrnují celou škálu oblastí.

Pojem místní rozvoj je často spojen s termínem kvalita života. Zatímco některá hlediska kvality života jsou neměnná a jsou daná například geografickou polohou obce, klimatem a nelze je tedy významně ovlivnit, tak neméně důležité hledisko sociální a kulturní významně ovlivnit lze. A zde opět narážíme na ochotu a schopnost místních politických aktérů tento proces zvelebování obcí aktivizovat a prohlubovat. Občanům obvykle velmi záleží na nabídce a kvalitě poskytovaných služeb v obci, zda je zajištěna lékařská péče nebo kvalitní školní a předškolní péče. Potencionální podnikatele a firmy bude zajímat dopravní dostupnost, kvalita pracovní síly a podobně. Vstřícnost a ochota je velká deviza zastupitelů v rámci lokálních samospráv (Blažek, Uhlíř, 2011).

Autoři Blažek a Uhlíř (2011) se ve své publikaci zmiňují o tom, co je podstatné pro rozvoj regionu. Shodují se na tom, že jsou to zejména endogenní zdroje a vhodnou rozvojovou strategií je strategie založená na místních zdrojích a schopnostech. Jistě lze tyto poznatky aplikovat také v lokálním prostoru, avšak malé obce budou právě nejvíce zranitelné a závislé ve svých dílčích krocích na vnější spolupráci například s jinými obcemi nebo dalšími institucemi uvnitř i vně regionu a na alokaci finančních prostředků. Titíž autoři dále poukazují na to, že v lokálním i regionálním prostoru je místo pro kreativitu a iniciativu lokálních orgánů, které nejlépe znají prostředí a ví, jak využít poskytované prostředky a co nejlépe obci či regionu prospěje. Často to mohou být zdánlivě obyčejné a nijak finančně nákladné změny se značným efektem.

Pojem rozvoj tedy můžeme i v oblasti municipalit posuzovat z vícero hledisek a najdeme mnoho různých definic od různých autorů, Bernard et al. (2011, str.17) jej však chápe, jako: „*Souhrn sociálních procesů, jejichž prostřednictvím lze dosáhnout vyšší kvality života v lokalitě.*“ Mimo to také upozorňuje, že rozvoj je třeba chápat komplexně a nezaměřit se pouze na procesy ekonomické.

Zde se zaměříme na chápání rozvoje z pohledu rozdílů lokální politiky měst a venkovských obcí s ohledem na specifika dvou těchto navzájem odlišných, i když velmi úzce propojených a spolupracujících prostor územní správy.

Fokus této práce spočívá zejména v problematice endogenních rozvojových potenciálů. Endogenní rozvojové potenciály jsou mnohými autory, českými i zahraničními, zabývajícími se problematikou místního rozvoje, považovány za klíčové. Trend politiky rozvoje venkova založený především na endogenních zdrojích je sledován také v politice Evropské unie, a to již od 80. let a jeho význam vzrostl i v naší zemi po vstupu do Evropské unie, a ještě více zesílil podpořen tzv. programem LEADER. Program je založen na politizaci a demokratizaci rozvoje venkova a na participativní demokracii. Tato politika klade důraz na schopnosti lokálních aktérů ovlivnit svou činností a působením podstatným způsobem podmínky života v jejich lokalitě.

3.1.1. Charakteristika místního (lokálního) rozvoje

Rozvoj je obecně chápán jako něco pozitivního čili pozitivní vývoj, nějaké změny, které jsou žádoucí a dobře přijímané.

Jak podotýkají Stejskal a Kovárník (2009, s. 22-23) je rozdíl mezi rozvojem, který probíhá ve městě nebo venkovské obci a rozvojem regionálním, který je spojován s vyššími územně

samosprávními celky. Dle charakteristiky stejných autorů je pojem lokální i v této práci užit ve smyslu sledovaného území menšího, než je region, tedy rozvoje města či venkovské obce.

Pojem místní (lokální) rozvoj souvisí spíše s pojetím veřejné správy a je spojen s institucemi, které je také používají pro různé programy, nebo přímo mají ve svých názvech.² Mohou však nastat v lokálním prostoru určité kvalitativní nebo kvantitativní změny, které nemusejí být obyvatelstvem dobře přijímány, a přesto se bude jednat o rozvoj. Opakem rozvoje bude stagnace nebo úpadek, což je vnímáno tedy spíše negativně, ale překotné změny nebo mnoho změn v rychlém sledu také nemusí být v lokálním prostoru dobře a pozitivně vnímáno.

V problematice lokálního rozvoje je důležitý pojem kvalita života. Tento pojem je právě nejvíce spojován s rozvojem v malých obcích. Lze jej chápat, jako kvalitu bydlení v obci, její celkovou atraktivitu, ekonomickou stabilitu nebo také spokojenost obyvatelstva. Jedná se o všestranné pojetí různých aspektů života a dění v obci s ohledem na mezilidské vztahy (Bernard, 2010)

Dle Bernarda et al. (2011) leží těžiště rozvoje obce právě v lokální samosprávě. Je přímo zakotveno v zákoně o obcích, aby samospráva dbala o rozvoj obce. Sami občané by tedy měli mít zájem na tom, aby si ve volbách zvolili takové zastupitelstvo, které bude skutečně hájit zájmy obce a jejích občanů a svými postupy skutečně o rozvoj obce usilovali. Legislativně je tedy vše řádně ošetřeno, ale otázkou zůstává, jak vše funguje v praxi. Je zde především lidský faktor, který sehrává v tomto ohledu důležitou roli.

Starostové měst a starostové obcí mohou řešit naprosto odlišné problémy, i když podobného charakteru, mohou k tomu mít rozdílné nástroje nebo přístupy a starostové měst mohou mít pro dostatečný počet spolupracovníků větší časový prostor. Naopak v prostoru manipulace mohou být více kontrolováni a korigováni než jejich venkovští kolegové. Studiemi bylo zjištěno, že občané menších obcí se daleko více podílejí na veřejném životě a mají také větší volební účast, než občané velkých obcí a měst.

Problémem veřejného života v lokalitě může být z hlediska intenzity vzájemných kontaktů a interakcí obyvatelstva při dojíždění za prací. Z toho pohledu je dalším negativním dopadem snížení počtu nebo úrovně služeb v lokalitě, v důsledku čehož pravděpodobně občan naplní své potřeby mimo lokalitu. Přitom lokální firmy jsou pro obce z hlediska rozvojového potenciálu velmi důležité. (Bernard et al., 2011, s. 149) Opět se zde nabízí myšlenka, že ne všechno záleží na velikosti obce a její geografické poloze, ale velká míra rozvojového potenciálu obce je spíše v jejích obyvatelích.

Bernard et al. (2011) spatřuje jádrem společnosti občanskou participaci, která stojí na konceptu sociálního kapitálu. Ruku v ruce s občanskou participací jde také participace politická. Obyvatele vytvářejí různá sdružení a uskupení, kdy mohou získat větší autoritu a vliv na veřejné a politické dění obce. Na lokální úrovni venkovských obcí má navíc velmi specifickou povahu.

² Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR), orgán státní správy, jehož činnost vyplývá ze zákona č. 272/1996 Sb.

3.1.2. Specifika municipálního rozvoje

Vzhledem k podstatným rozdílům v demografické velikosti obcí se také značně odlišuje jejich agenda. Charakter místního politického procesu předurčuje řešení problémů dané obce. Zásadním rozporem v malých obcích může být vize jejich budoucího vývoje (Čmejrek et al 2010, s. 121-126)

Čmejrek et al (2010, s. 126) a Balík (2009, s. 219-221) se věnují aplikaci teorie konfliktních linií³ v lokálním prostředí v souvislosti s porovnáním dvou různých forem soužití. Jedna z nich představuje tradiční venkovskou společnost (Gemeinschaft), kde vztahy a komunikační způsoby v centru společnosti jsou převážně osobní a neformální, zatímco druhá forma (Gesellschaft) představuje moderní organizovanou městskou společnost vyznačující se racionalismem, individualismem, egoismem a soutěživostí v rámci vnitřních vztahů. Balík (2009, s.28-29) poukazuje na skutečnost, že se obě koncepce nejspíše promítají do rozhodování lokálních politiků. (Též Bubeníček, Kubálek 2010, s.36)

Na základě analýzy statistických dat lze prokázat zásadní rozvojový problém venkovských obcí spojený s nedostatkem lidského kapitálu a demografickým vývojem. Nedostatek lidského kapitálu je způsoben strukturou obyvatelstva venkovských obcí, kde žijí zejména starší občané nebo občané s nižší vzdělaností, než je ve městech. (Bernard et al., 2011, s. 155)

Další hledisko, které má zásadní vliv na rozvoj venkovských obcí i větších samosprávních jednotek jsou samozřejmě ekonomické aspekty. Systém financování obcí a krajů je založený na přerozdělování finančních prostředků podle počtu obyvatel a koeficientů dle velikosti obcí. Finanční prostředky menších obcí jsou tedy značně limitovány. (Blažek, Uhlíř, 2011)

Některé obce se rozvíjejí velmi dobře, ale některé stagnují nebo dokonce dochází k jejich úpadku. Jak uvádí Bernard (2010) ve své sociologické studii, neexistuje jednotná definice pro lokální, respektive místní rozvoj. Tato problematika je dosti složitá a rozmanitá, tak jak se liší svou specifíčností a rozmanitostí jednotlivé obce. Navíc obce nelze chápat jenom jako jednotlivé odtržené celky, ale je nutno je chápat v kontextu větších geografických útvarů (okresů, regionů). Tyto regionální charakteristiky navíc značně ovlivňují jejich možnosti rozvoje. Dalším ovlivňujícím faktorem možnosti rozvoje obce a zejména obce malé, jsou její politické priority na všech úrovních. Zejména se to týká přerozdělování finančních prostředků pro obce, jak na národní, tak i krajské a regionální úrovni. Přesto, že jsou tedy podmínky rozvoje obcí značně ovlivněny vnějšími faktory, tak jsou ale do značné míry schopné svůj vývoj ovlivňovat v rámci svých samospráv a záleží na nich, jak svůj vnitřní potenciál využijí. Právě na jednotlivých členech samosprávy obce nejvíce záleží, jak jsou schopni tento potenciál obce využít pro její vlastní rozvoj.

Hlavní úloha pečovat o komplexní místní rozvoj tedy připadá na instituci místní samosprávy (jak již bylo zmíněno), a ta je k tomu mimo jiné vybavena i pravidelnými finančními příjmy.⁴ Navíc nabízí legitimní prostor využití pro místní obyvatele, aby se zapojili do dění v obci, a to nejen prostřednictvím volebního systému, ale také intenzivnějším působením jako zastupitelé, členové výborů nebo jako členové spolků a dalších lokálních iniciativ. (Bernard, 2010)

³ Viz kapitola 3.3

⁴ Na kolik jsou dostatečné viz kapitola 3.2.3

3.2. Samospráva obcí

Samospráva je jednou z variant realizace veřejné správy. Územní samospráva se podílí na výkonu veřejné moci, která je mimo moc státní. Jelikož komunální politiku, která je realizována prostřednictvím místní samosprávy, nelze od prostředí státu oddělit, měli by spolu být v souladu, a nikoliv v rozporu. (Balík 2009, s. 11)

„Potřebnost územní samosprávy je podpořena principem subsidiarity, který má zajistit, aby všechna opatření byla přijímána co nejbližší občanům, tedy na nejnižším stupni správy, který umožňuje jejich realizaci nebo výkon.“ (Balík, 2009, s. 12)

Je tedy většinou čistě na obcích, aby si své vnitřní a vnější záležitosti upravovaly samostatně. Základy vnitřní organizace obce jsou vymezeny zákonem. Zákon o obcích 128/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů vymezuje druhy orgánů obce, jejich vznik, jejich pravomoci a vzájemnou provázanost apod. Absolutní volnost má obec v otázkách personálních a organizačních. Ačkoliv určité problematické výjimky bychom v zákoně našli, jak poukazuje Balík (2009, s. 14) a odkazuje na §103 zákona o obcích.

Jakkoliv se samosprávy obcí a měst od sebe příliš formálně neliší, mohou být velké odlišnosti v samotném způsobu provádění výkonu samosprávy a také nejspíš jsou. Další odlišnost budou v přístupu k potřebným zdrojům, ať se již bude jednat o zdroje finanční nebo zdroje pracovní síly pro výkon samosprávy, a neméně významné zdroje důležitých kontaktů. Lidský faktor nelze od formální stránky samosprávy oddělit a výrazně do její podoby zasahuje a ovlivňuje ji zásadním způsobem.

Počátky územní samosprávy v České republice sahají do poloviny 19. století, kdy naše země byly součástí rakouského císařství, spustil rok 1848 nezadržitelně sérii změn týkající se tehdejší realizace veřejné správy. V té době byla samospráva venkovské obce a některých měst značně omezena a pouze ve správě královských a věnných měst se určité prvky samospráv rozvíjely. (Čmejrek et al, 2010, s. 19)

Jak zmiňuje také Krejčí (2006, s. 187), v této porevoluční době měla být vrchnostenská správa nahrazena občanskou. Určitá nezadatelná práva obcím na samosprávu měla zajišťovat kroměřížská ústava, kde se mimo jiné hovořilo o tom, že si obec může volit své představitele a zástupce. Obecní zřízení a řád volební na našem území v tehdejší Rakousko-Uhersku byl zřízen v 60. letech 19. století.

Postupný vývoj v oblasti samosprávy probíhal pak v prvorepublikovém Československu a jak víme, velké zásahy utrpěl během totalitního režimu.

Balík (2009, s. 62) říká: *„Samospráva vede k pluralitě mocí, čímž přispívá větší svobodě jedince. Bez samosprávy (především územní) nelze hovořit o plně demokratickém a svobodném systému vládnutí.“*

Ke znovuobnovení plurality a demokracie u nás a k opětovnému navrácení se k některým prvorepublikovým tradicím došlo až po listopadové revoluci 1989. V roce 1990 proběhlo

také k obnovení obecní samosprávy a patřilo k významným krokům transformačního politického procesu, kdy všechny volební programy i politická hnutí podporovaly realizaci místní samosprávy a myšlenku silných demokratických municipalit. (Čmejrek et al. 2010, s. 37)

3.2.1. Obce

Zákon o obcích (128/2000) v části první vymezuje obce a jejich postavení. §1 téhož zákona uvádí: „Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce.“

Jak je z citace patrné a totéž zmiňuje i Balík (2009, 61), je základním znakem obcí jejich území. Kromě vojenských újezdů je celé území našeho státu součástí obcí. Území obce může tvořit jedno nebo více katastrálních území. Území obce lze měnit se souhlasem zastupitelstva všech zainteresovaných obcí, a to bez zásahu státu a na vlastnictví nemovitostí to nemá žádný vliv.

Česká republika se vyznačuje značným počtem velmi malých obcí do 2000 obyvatel, jedná se o několik tisíc venkovských obcí, kde žije téměř tři miliony obyvatel. Není divu, že je důležité, aby občané byli spokojeni a měli zájem a mohli se také podílet na vytváření podmínek pro život v obcích. (Bernard, 2010)

Dle zmíněného zákona o obcích jsou obce veřejnosprávními korporacemi, vystupují v právních vztazích, mají svůj majetek, kterým disponují. Je ovšem otázka, do jaké míry jsou skutečně v této oblasti autonomní nebo nikoliv.⁵

Pro účely této práce je vhodné rozlišit termíny obec, město, statutární město a venkovská obec. Toto rozlišení hraje významnou roli v odlišném způsobu výkonu samosprávy a ve složení orgánů obce a počtech volených zastupitelů obcí. Dále se tímto rozlišením poukazuje na odlišnosti politického, sociálního i kulturního a společenského charakteru. Na výrazně odlišné rysy demokratického procesu ve venkovských obcích poukazuje také v souvislosti s lokální politikou Čmejrek et al. (2010).

Obec může být ze zákona městem, pokud má alespoň 3000 obyvatel a pokud je tak stanoveno Předsedou poslanecké sněmovny, kterému předchází vyjádření vlády. V ČR je ale poměrně velké množství menších měst pod hranicí 3000 obyvatel. Tato města si mohla o svůj status znovu požádat, pokud jim historicky dříve náležel.⁶ Na druhou stranu je podle údajů ČSÚ (k 1. 1. 2020) asi 55 obcí, které mají nad 3000 obyvatel a nejsou městy. Čili s vymezením měst je to u nás trochu ošemetné a velmi pestré.

Dle zákona o obcích máme ještě vymezen pojem statutární město. Zmíněný zákon uvádí taxativní výčet statutárních měst, jejichž působení se řídí statutem města. Území statutárních měst se může členit na městské obvody nebo městské části s vlastními orgány samosprávy.

Český statistický úřad definuje venkov jako obce s velikostí do 2 000 obyvatel, a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km². Tuto

⁵ Více viz kapitola specifika samosprávy obcí

⁶ V roce 2020 jich podle ČSÚ bylo více než 100

metodikou používá také OECD a Eurostat. Venkovský prostor tak tvoří území 5 734 obcí (z celkového počtu 6 249), což představuje 79 % rozlohy státu, na které žije 30 % obyvatel republiky. Jedno z velikostních členění obcí viz Tabulka 1 (členění dle zákona o obcích 128/2000)

Tabulka 1 Velikostní kategorie obcí

Velikostní kategorie	Počet obyvatel s trvalým pobytem na území obce nebo městské části nebo městského obvodu územně členěného statutárního města
1.	do 300
2.	od 301 do 600
3.	od 601 do 1000
4.	od 1001 do 3000
5.	od 3001 do 5000
6.	od 5001 do 10000
7.	od 10001 do 20000
8.	od 20001 do 50000
9.	od 50001 do 100000 a územně nečleněná statutární města
10.	od 100001 do 200000 a územně členěná statutární města
11.	nad 200000

Zdroj: Zákon o obcích 128/2000

Venkovský prostor, jak jej popisuje Bernard (2011, s. 17-18) je velmi různorodý, nelze jej jednoznačně vymezit a klasifikovat. V posledních letech se jeho diferenciací stále více prohlubuje a jsou zde zásadní rozdíly v charakteristice malých obcí v blízkosti městských aglomerací a mezi osamocenými a odlehlými obcemi, kde nefungují dobře infrastruktury. Venkov se v posledních desetiletích stává více závislým na městech. Zejména v těch odlehlejších se zásadně mění jejich sociální charakter, ale i jejich vnější podoba, ekonomické možnosti. Často dochází k problémům při volbách, kdy je v takto málo osídlených a odlehlých obcích někdo schopen kandidovat do zastupitelstev. Mnohdy je problematické sestavit i jednu kandidátku, natož pak zajistit volební soutěž.

Na problém vymezení venkovských obcí upozorňují i další autoři například Perlín 2001 in Čmejrek et al. 2010. Zde narazíme na tři přístupy ve vymezení venkovských obcí. Jedním z nich je již Bernardův výše uvedený.

Čmejrek et al. (2010, s. 90) tamtéž uvádí dle poměrů ČR následující definici: „*Území základních územních správních celků (obcí), které mají hustotu zalidnění či osídlení nižší než 100 obyvatel na 1 km².*“ Přičemž udává, že v roce 1998 to bylo 80 % počtu obcí v tomto období.

Z hlediska kritéria nejvyššího podílu obyvatel venkovských obcí vede středočeský kraj.

Malé venkovské obce nemají ani zdaleka tolik možností, aby nabídly svým obyvatelům dostatek pracovních příležitostí, služeb nebo dostatek kulturního vyžití jako velké obce a

města, a tak se stalo, že postupně od 90. let dochází k určité nesoběstačnosti a regionální závislosti obcí. V důsledku toho může většina obyvatel trávit více svého času mimo obec a v podstatě se obec stává jen místem na přespávání. Může tak docházet k přetřhání sociálních vazeb v obcích a také poklesu zájmu obyvatel o dění v obci. Přesto má lokální dění v obci význam, i když pro některé obyvatele ne tak zásadní. Bernard však také konstatuje, že nejsou dostupná data, kde by se dalo s jistotou konstatovat, zda je výrazný rozdíl v zájmu o dění ve venkovských obcích nebo na periferiích měst a nelze také usuzovat nějaký časový trend. Rovněž nelze vyvozovat závěry podle počtu spolků nebo různých dalších iniciativ vniklých v obci. Dostupná data ukazují na intenzivnější spolkovou aktivitu venkovských obcí, které leží v odlehlých částech horských oblastí, tedy na periferiích nebo ekonomicky slabších lokalitách (Bernard et al., 2011).

Soběstačnost nebo nesoběstačnost obcí z hlediska služeb, nabídky zaměstnání, trávení volného času se vlivem industrializace a urbanizace značně liší a závisí nejen na velikosti obce. I když jsou občané menších obcí pravidelně nuceni svoje lokality krátkodobě opouštět, často jim není lhostejné, co a jak se v jejich obci děje. (Bernard et al., 2011, 109)

Opět se zde nabízí myšlenka, že ne všechno záleží na velikosti obce a její geografické poloze, ale velká míra rozvojového potenciálu obce je spíše v jejich obyvatelích. Čím dál častěji se v souvislosti s rozvojem měst i venkova skloňují termíny sociální, kulturní a lidský potenciál.

3.2.2. Orgány obcí

V jedné ze svých kapitol řeší Bernard et al. (2011, str 64) otázku, zda jsou obecní samosprávy schopny vytvořit úspěšnou platformu pro dosahování cílů a využívat své vnitřní i vnější zdroje k rozvoji komunity. Zdůrazňuje, že vztahy uvnitř samosprávy malých obcí mají zcela odlišnou podobu v otázce charakteru než ve velkých obcích.

Obce jsou samostatně spravovány svými zastupitelstvy. Dalšími orgány obcí jsou rady obcí, starostové, obecní úřady a zvláštní orgány obcí, výbory a komise. (Zákon o obcích 128/2000Sb)

Obce označované dle zákona o obcích jako městys, mají pro své orgány označení zastupitelstvo městyse, rada městyse, úřad městyse a zvláštní orgány městyse; u měst je to potom analogicky označení zastupitelstvo města, rada města, městský úřad a zvláštní orgány města. Zvláštním typem obcí jsou statutární města, kterým se obce mohou stát pouze na základě novelizace výše zmíněného zákona, kde jsou taxativně vyjmenovány jejich názvy. (Čmejrek et al. 2010, s. 38)

Zastupitelstva obcí jsou složená z jednotlivých členů, zastupitelů. Jejich počet se stanovuje na každé volební období v zákonné lhůtě před volbami, což musí být řádně zveřejněno na místě tomu podle zákona určeném. Při stanovení tohoto počtu se přihlíží zejména k počtu obyvatel obce v roce voleb a velikosti územního obvodu viz Tabulka 2. Pokud současné zastupitelstvo neurčí, zůstává stejný počet zastupitelů, jako v předešlém období. Zastupitelstvo má příslušné pravomoci ukotvené zákonem⁷. Zejména podle §35 téhož

⁷ Díl 2 od § 84 Zákona 128/2000Sb.

zákona rozhoduje ve věcech patřících do samostatné působnosti obce. Tato činnost je celkem rozsáhlá a velmi zodpovědná, proto se často v některých malých obcích stále setkávají s nedostatkem lidí ochotných do zastupitelstev kandidovat.

Tabulka 2 Počet členů zastupitelstva

Do 500 obyvatel	5 až 15 členů
Nad 500 do 3 000 obyvatel	7 až 15 členů
Nad 3000 do 10 000 obyvatel	11 až 25 členů
Nad 10 000 do 50 000 obyvatel	15 až 35 členů
Nad 50 000 do 150 000 obyvatel	25 až 45 členů
Nad 150 000 obyvatel	35 až 55 členů

Zdroj: Zákon 128/2000, vlastní zpracování

Rady obcí jsou výkonnými orgány v samostatné působnosti a odpovídají v činnostech zastupitelstvu obce. Počet jejich členů je vždy lichý, tvoří je starostové, místostarostové a ostatní z členů zastupitelstva. U členů zastupitelstva lichý počet zákon nestanoví, ale zpravidla to tak bývá. V obcích, kde se podle zákona rady obcí nevolí⁸, přebírá jejich pravomoci starosta.

Starostové mají velmi specifickou úlohu a v zejména v menších obcích byl hlavně v minulosti starosta spojován s vlastnostmi, jako je úcta a respekt. Jsou to osobnosti obce a zákonem je jim dána úloha zastupovat obec navenek. Starostu a místostarostu volí do funkcí zastupitelstvo obce z řad svých členů, oba musí být občany České republiky a za výkon funkce odpovídají zastupitelstvu. Starostovi zákon svěřuje opravdu hodně úkolů a pravomocí. V menších obcích mají starostové velmi zvláštní postavení a mohou představovat autoritu v obci.

Na základě dotazníkového šetření například Bernard dokládá, že více než 75 % dotazovaných starostů denně komunikuje s občany nebo představiteli lokálních uskupení. (Bernard et al., 2011, s.77)

Jiné analýzy dotazníkových šetření ukázaly významné rozdíly v komunikaci a spolupráci starostů s vnějšími uskupeními nebo lokálními aktéry v závislosti na velikosti obce a na skutečnosti, zda se jedná o starostu ve výkonu funkce uvolněného či neuvolněného. Statisticky ovšem nebylo prokázáno, zda je intenzita kontaktů s lokálními aktéry nebo aktéry mimo obce závislá na velikosti obce. Co naopak statisticky bylo prokázáno, je významná souvislost mezi velikostí obce a otevřeností vůči participaci občanů na řízení obce. Nejméně jsou participaci občanů nakloněni neuvolnění starostové v obcích do 200 obyvatel, nejvíce pak neuvolnění starostové v obcích mezi 200–399 obyvateli. Následně bylo zjištěno, že u obcí od 400 obyvatel pak nakloněnost participaci občanů u uvolněných starostů klesá. Je zde domněnka, že díky dalším členům zastupitelstva již nemají starostové takový zájem a potřebu přizvat k řízení obce další osoby vně. (Bernard et al. 2011, 109)

Obecní úřady jsou tvořeny starosty, místostarosty, tajemníky, pokud je jejich funkce zřízena a zaměstnanci obcí. Obecní úřad plní úkoly uložené zastupitelstvem nebo radou, pomáhá výborům a komisím v jejich činnosti rozhoduje v případech, které stanoví tento

⁸ Kde je méně než 15 zastupitelů

nebo zvláštní zákon, a to v oblasti samostatné působnosti. Dále vykonává přenesenou působnost, kterou upravuje § 61.

3.2.3. Specifika samosprávy obcí

Obce v ČR mají svá nesčetná specifika, kterými se odlišují od obcí jiných států. Jejich charakter popsal Bernard et al (2011, s. 51–52):

a) Dvojitá působnost:

- Samostatná – obec zajišťuje výkon samosprávy
- Přenesená – obec zajišťuje výkon úkolů státní správy na obec přenesenou státem

b) Zásadní úloha kolektivních orgánů obcí spočívající v obecních zastupitelstvech a radách obcí v obecní samosprávě v souvislosti se samostatnou působností obcí

c) Nepřímá volba starostů obecními zastupitelstvy, a nikoliv občany obce,

e) Poměrně slabé kompetence starostů v porovnání s obecními radami v otázce samostatné působnosti a naproti tomu silný vliv a kompetence starosty v malých obcích, kde se rada nevolí,

f) Hierarchie rozlišení obcí podle rozsahu a druhu přenesené působnosti výkonu státní správy dle rozlehlosti správních obvodů. Podle toho rozlišujeme tři typy obcí: základní tyty s velmi omezenou působností, obce s pověřeným obecním úřadem a obce s rozšířenou působností,

g) Podstatnou podporou v legislativě, která spočívá v různé formě slučování obcí, jejich spolupráce, sdružování a slučování.

h) absencí vertikálních vztahů na úrovni samosprávy mezi obcemi a kraji

Dalšími znaky obcí kromě výše uvedených a daných legislativou se jedná také o geografické uspořádání obcí, jejich demografické a sociokulturní znaky. Naše země se vyznačuje velkým počtem venkovských obcí a malých měst a malým počtem měst s větším počtem obyvatel. Tato situace je dána určitým historickým vývojem obcí a tradicí jejich správní samostatnosti.

Jak je již uvedeno výše, většina obcí v ČR jsou obce velmi malé, a proto je jejich finanční nezávislost takřka nereálná. V 80 % obcí žije méně než 1000 obyvatel a v 60 % dokonce méně než 500. Rozdělování finančních prostředků obcím je však úzce spjat s počtem obyvatel obce, a proto mohou mít obce problémy s financováním některých větších i menších projektů. Samozřejmě, že obce mohou využít k financování rozsáhlejších akcí dotační prostředky, ale i tak musí disponovat vlastními ze svého rozpočtu. Řada obcí se tak nuceně zadluží na několik desítek let. (Malý lexikon..., 2020)

A to se nezmiňuji o administrativní a věcné stránce zajištění žádostí o dotace, což opět narážíme na otázky administrativních kapacit samospráv a jejich kvalitativní stránky zajištění pracovní síly, neboť příjmy zaměstnanců obcí nejsou nikterak lákavé.

Řezníčková (2016) daný problém demonstuje na popisu situace se zpracováním administrativy v malé obci. Zpravidla takovou pracovní činnost zajišťuje jedna úřednice (a to většinou žena, neboť pozice jsou málo finančně zajímavé)⁹. Tato osoba vykonává činnosti jak v oblasti státní správy, tak i samosprávy. Stejná autorka poukazuje na skutečnost, že si pracovníci jednak neuvědomují, kterou oblast jejich právě prováděná činnost zahrnuje, natož aby si vedly konkrétní záznamy a dále je to otázka finančního vyčíslení těchto úkonů a jejich ohodnocení. Ve svém díle podává několik pádných důkazů, že financování státní správy je na úkor obecní samosprávy. Hmatatelné důkazy jsou již k dispozici z finančních zpráv a analýz těchto zpráv zpracovaných některými obcemi. Zde je zajímavý návrh autorčina řešení k vylepšení finanční autonomie obcí a sice zrušit sdílené daně, tak jak je definuje zákon, státu přiznat DPH a zavedení oprávnění k příjmovým daním na obecní úrovni, takže původní sdílené daně by se tak staly skutečnými vlastními příjmy obcí. Poukazuje zároveň na potřebu komplexnosti a nutnosti dlouhodobějšího horizontu takového řešení a postupu.

Základy obecní samosprávy jsou zakotveny jak v Ústavě, tak v zákoně o obcích. Otázkou je, nakolik jsou obecní samosprávy skutečně autonomní. Dle Řezníčkové (2016) není autonomie obcí dostatečná a po právní stránce nemá dostatek prostoru a prostředků k autonomii v realizaci samosprávy. Poukazuje na to, že pouhá svoboda v rozhodování o realizaci hospodaření nebo ostatních činností není dostačující a k faktické, a nejen formální autonomii potřebují samosprávy možnosti ovlivnit dostatečně vlastní příjmy a spravovat svůj majetek.

Řezníčková (2016) dále zdůrazňuje, že obce musí své příjmy přednostně využít na výkon státní správy vyplývající ze zákona a nemají dostatečný prostor na vlastní samosprávu, kde se tato skutečnost odráží jak na kvantitě, tak na kvalitě.

Ve finančních příjmech jsou však z velké části obce odkázány na kraje a na státní příjmy. V poslední době, kdy se stát potýká s celosvětovou krizí v důsledku pandemie nemoci Covid – 19, může se finanční situace obcí ještě zhoršit, protože na obce byly rovněž kladeny jisté požadavky v boji s pandemií a obcím tak, jako státu vzrostly některé náklady.

Způsob fungování samosprávy obcí je velmi různorodý. Formální stránka je sice dána legislativou, ale jen rámcově a v nezákladnějších pravidlech. Ta pravá podoba samospráv je utvářena teprve uvnitř každé obce prostřednictvím jejích představitelů. Bernard hovoří o „institucionálním designu“, kdy se obecní samosprávy od sebe liší svou vlastní interpretací a užitím formálních pravidel. (Bernard et al. 2011, s. 26)

3.3. Komunální politika

„Komunální politika se realizuje v prostředí místní samosprávy, která ale není zcela svébytnou strukturou, jež by visela ve vzduchoprázdnu“. Balík (2009, s. 11)

Čmejrek et al (2008, s. 62; 2010, s.125) a řada dalších českých politologů poukazují na omezenou možnost komunální politiky k vytvoření prostoru pro politické ideologie. Tento prostor se zmenšuje s velikostí dané obce.

⁹ Poznámka autora

Důležitými nástroji lokální demokracie jsou instituce. Patří k nim bezpochyby volby do zastupitelstev obcí, svobodný přístup veřejnosti k informacím, místní referendum. Zákon o svobodném přístupu k informacím (106/1999) ukládá obcím a jejich orgánům povinnost zveřejňovat základní informace, jež se vztahují k jejich působnosti. Dále mají podle téhož zákona poskytovat další informace o své činnosti, a to právnickým i fyzickým osobám, které si o tyto informace požádají. (Bernard et al.2011)

V malých obcích je lokální politika více personalizovaná než ve městech. Ve volbách se více uplatní nezávislí kandidáti nebo jednotlivé osobnosti než větší politické strany působící na celostátní úrovni. Ve městech je tomu spíše naopak. (Čmejrek et al.2010, s. 67–68)

Specifičnost lokálních zájmů se vyděluje jako dostatečný důvod pro samosprávu místních záležitostí a volá se po místních zastupitelských institucích, které by stály obyvatelům v dané oblasti blíže a na jejich regionální problémy by reagovali citlivěji a vstřícněji. (Bauman, 2010, s. 170)

Jedním z mnoha důvodů bude také fakt, že lidé v obcích mají blíže k místním uskupením a jednotlivcům, které většinou dobře znají než k velkým politickým uskupením, jež jsou jim vzdálená a cizí. Navíc tuto nedůvěru mohou prohlubovat politické skandály velkých stran na celostátní úrovni.

„Politika na lokální úrovni se zabývá problémy operativního charakteru a tím vytěsňuje otázky ideologické“ (Čmejrek et al., 2010, s. 125). Na druhou stranu připouští možnost vytvoření určité ideologie, která souvisí s aplikací teorie konfliktních linií do lokální politiky. Toto štěpení či rozpory¹⁰ představují konflikt opačných zájmů skupin ve společnosti. Okolo těchto názorově rozdílných skupin se mohou formovat politické subjekty. O formování stranických systémů se jedná pouze, pokud protichůdné zájmy společenských skupin přerostou v trvalý otevřený konflikt představující politický problém. Zdrojem konfliktu mohou být například různé představy o způsobu vedení obce. Na úroveň politickou se však dostáváme, pokud se protichůdné strany zapojí do politického dění v obci. (Bubeníček, Kubálek 2010, s. 36; Čmejrek et al.2010)

Ze statistických údajů lze usuzovat, že jakkoliv v dlouhodobém trendu klesá zájem o komunální volby ve všech typech obcí, tak v malých obcích je v průměru vyšší volební účast než ve městech. (Balík et al. 2015)

O dalším možném budoucím vývoji komunální politiky mohou dost vypovídat výsledky mezinárodního šetření MAELG¹¹, které srovnává ve své publikaci Ryšavý, Šaradín (2011, s. 51-57). Oproti minulým letům daleko větší procento zastupitelů uvedlo, že mají zájem obhajovat svůj mandát v budoucnosti. Naproti tomu odchod z aktivní politiky častěji uváděli zastupitelé menších obcí. Ve větších městech se projevují zase vyšší ambice na vyšší posty, a to zejména u členů politických stran nebo uskupení.

¹⁰ Používá se anglický výraz cleavages

¹¹ Projekt, který probíhal od r. 2007 v ČR, Polsku a Chorvatsku

3.3.1. Období předvolební

Volby jsou sice podle zákona¹² vyhlášeny prezidentem 90 dní před jejich konáním, ale pravděpodobně již některé strany a hnutí mobilizují své členy ještě dříve a mohou již pracovat na své volební taktice a přemýšlet o sestavení kandidátní listiny. To se samozřejmě může týkat také nezávislých kandidátů.

Do 85. dne může zastupitelstvo ještě vyřešit otázku počtu nebo velikosti volebního obvodu, což je plně v jeho kompetenci. Nesmíme zapomenout, jak uvádí mimo jiné Lebeda (2008, s. 21), že výsledná proporcionalita poměrného systému je závislá na velikosti volebního obvodu. Na tuto klíčovou proměnnou poměrného volebního systému poukazuje rovněž Balík. (2009, s. 92) Velikost volebního obvodu a míra proporcionality nejsou v lineárním poměru. Největší dopad v tomto ohledu pocítují velmi malé obvody. (Chytílek 2009, s. 185)

Je třeba si uvědomit, že tímto předvolebním krokem, jakým je stanovení velikosti volebního obvodu již může být do značné míry predikováno rozdělení mandátů. VZ upravuje § 27 nejmenší počet členů zastupitelstva na jeden volební obvod dle rozmezí počtu obyvatel žijících v dané obci.

Volební kampaň samotnou upravuje § 30 (VZ), kde je pouze vymezena možnost starostů na vyčlenění prostoru k vyvěšení volebních plakátů 16 dní před volbami a to bezúplatně. Je to však pouze možnost nikoliv povinnost. Výsledky předvolebních výzkumů a průzkumů se již 3 dny před volbami nesmí zveřejňovat. Kromě volebních obvodů se také stanoví volební okrsky, což je opět v režii starosty obce. Sestavují se kandidátní listiny, které se musejí předkládat registračnímu úřadu v zákonné lhůtě ke schválení a překontrolování náležitostí. Pokud jsou zkontrolovány, připravuje se tisk hlasovacích lístků, jejichž distribuci voličům opět zajišťují starostové (případně místostarostové nebo ředitelé krajského úřadu) nejpozději tři dny před volbami a také doručení volebním okrskovým komisím. (Zákon 491/2001 Sb.) Dále je třeba připravit seznamy voličů, připravit volební místnosti, proškolit členy volebních komisí a samozřejmě také informovat občany a voliče. Je toho opravdu mnoho, co je nutné zajistit ke zdárnému průběhu voleb a nebyla ničím narušena jejich demokratičnost.

Podle některých výzkumů (Hudák, Jüptner, Svoboda, 2003, 186-188) se ukazuje, jak je prozíravé uplatnit určitou taktiku již v předvolební kampani a její smysl nepodceňovat ani na úrovni komunální politiky, dokonce i v malých obcích. V největších obcích se volební kampaň vede v profesionálním duchu, tedy s vynaložením značných finančních prostředků a naproti tomu v menších obcích se jeví jako velmi významnou stanovená volební strategie. Volební strategie má smysl, pokud se co nejvíce přiblíží logice volby občanů, kteří preferují spíše osobnosti obce. Pro dosažení úspěchu je v malých obcích vhodné přesvědčit co nejvíce známých osobností obce. Výhodu mají některé profese jako ředitelé škol, učitelé, lékaři nebo i místní pošťák nebo kadeřník. Ale dokonce i malé obce již zažívají meetingy a veřejné kampaně, jako popisuje praktická část práce u obce L.

Jiným příkladem promyšlené volební strategie může být obec Holohlavy, kde před sestavením kandidátky udělali kandidující předvolební průzkum obecní popularity a uznání osobností a dle výsledku kandidátku přizpůsobili. (Hudák et al., 2003, s. 187)

¹² Zákon č. 491/2001 Sb. o volbách do obecních zastupitelstev obcí, ve znění pozdějších předpisů, dále jen volební zákon (VZ)

3.3.2. Komunální volby

Volby do obecních zastupitelstev jsou z hlediska účasti voličů druhé nejvýznamnější hned za volbami do poslanecké sněmovny. Na procentním vyjádření volební účasti můžeme vidět zájem voličů o dění v dané obci. Zájem občanů a jejich participaci na komunální politice však také lze pozorovat na dalších ukazatelích, kterými jsou například účast a členství občanů v politických stranách nebo hnutích, případně zakládání nových spolků a občanských iniciativ, prostřednictvím nichž se občané zapojují do dění obcí. Dalším důležitým ukazatelem je také to, zda zájem občanů o dění v obci pokračuje také po volbách, zda se účastní veřejných zasedání zastupitelstva a různých akcí pořádaných obcemi.

Nejsou to jen účasti ve spolcích a sdruženích, ale také účasti na různých akcích a často dobrovolných aktivitách obce. Další specialitou malých obcí je velká míra neformálních kontaktů mezi samotnými občany a samosprávou. Občané obcí velmi oceňují, a je to také pro efektivní participaci nezbytné, pokud má být účelná a efektivní, aby byli dostatečně a správně informováni o dění v obci a mohli do něj být zainteresováni. Informace musí být dobře dostupné. (Bernard et al. 2011, 173)

Dle Čmejrků et al. (2010) je poměrně vyšší zájem občanů o komunální volby dán především vysokým zájmem občanů o vlastní sociální a politický prostor, ve kterém žijí. Tito autoři také uvádí, že největší zájem o obecní i parlamentní volby byl z hlediska volební účasti voličů v době politického převratu v prvních svobodných volbách a postupně tento zájem u voličů klesal a má trvale klesající tendenci. Jak dále zdůrazňuje, jsou obecní volby jedním z hlavních pilířů lokální demokracie. Poukazuje na smysl těchto voleb, který shledává ve zjišťování současného rozdělení politických sil v tomto lokálním prostoru, jež jim zajišťuje odpovídající reprezentaci. Volby plní hned několik funkcí. Jednak je to funkce kontrolní, legitimní a integrační. Tyto funkce mohou plnit tehdy, pokud jsou založeny na principu volebního práva všeobecného, přímého a rovného.

Bernardovi (et al. 2011) se podařilo analyzovat několik podstatných kvantitativních znaků příznačných pro lokální politické procesy. Hledají odpovědi na otázky týkající se vlastností a způsobu jednání kvalitního zastupitele a jaký je vůbec potenciál obcí z hlediska generování a navržení dostatečného počtu vhodných kandidátů do zastupitelstva. Poukazují na podstatu volební soutěže, která je možná pouze tehdy, pokud počet kandidátů přesahuje počet volených míst. V dlouhodobějším vývoji klesá počet obcí, kde kandidovalo jen tolik zastupitelů, kolik bylo zastupitelských pozic. Počet těchto obcí se pohybuje mezi 10-20 %, ale má spíše klesající tendenci.

3.3.3. Komunální volební systém

„Volební systémy působí jako filtr, jehož prostřednictvím se vybírají ti, kteří budou na určitou, ústavou vymezenou dobu pověřeni odpovědností za celek.“ (Říchová, 2002, s.159)

Volební systém obecně charakterizuje Čmejrek et al. (2010, s. 52) slovy: *„metoda převádění vůle voličů do podoby voleného zastupitelského orgánu“*. V užším slova smyslu jej tentýž autor nazývá principem převádění hlasů na mandáty (viz kapitola 3.3.7), v širším pojetí v sobě pojem volební systém zahrnuje celou volební proceduru a jeho jednotlivé komponenty např. volební obvod, formu kandidatury apod. (viz níže)

Volební systémy jsou většinové nebo proporcionální (poměrné). V našich podmínkách se ve volbách do obecních zastupitelstev užívá dle zákona systém poměrného zastoupení, bude se jím proto práce zabývat v následujících kapitolách podrobněji. Více podrobně se charakteristice tohoto volebního systému věnuje například Lebeda (2008) a poukazuje na úskalí používání obou termínů.

Volby do zastupitelstev obcí (tedy celý jejich proces) se v ČR řídí zákonem č. 491/2001Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanoví podmínky voleb a jejich organizaci a přezkum. Volby vyhláší nejpozději 90 dnů před jejich konáním prezident republiky, nestanoví-li zákon jinak. Jejich vyhlášení je uveřejněno ve Sbírce zákonů. Funkční období zastupitelstev je čtyřleté. Volby se stále ještě konají ve dvou dnech.¹³ Velmi důležité je, že se konají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním podle zásad poměrného zastoupení. (Zákon č. 491/2001 Sb.)

Krejčí (2006, s. 58-59) zmiňuje objevení se myšlenky na systém poměrného zastoupení. Bylo to již na konci 18. století.¹⁴ Přívrženci demokratického systému tehdy stáli před otázkou, kdo reprezentuje voliče, kteří nehlasovali pro vítězného zástupce. Tehdy se staly většinové volební systémy terčem mnoha kritických útoků, a tak se začal hledat nějaký kompromis, který by zajistil ochranu poražených a zajistil práva menšiny prostřednictvím většiny. Tak byla demokracie chápána. Vzniká tedy myšlenka proporcionality jako princip reprezentace. Nebyla jistě náhoda, že se systém poprvé objevil v zemích Evropy, které byly etnicky, nábožensky a jazykově nesourodé a většinový systém tak narušoval stabilitu jejich režimu. Objevil se v Dánsku, Belgii, na Moravě a ve Finsku. Zavedení způsobu reprezentativního zastoupení menšin bylo chápáno pozitivně a vstřícně a přispělo ke stabilitě, v Československu se tedy také v roce 1918 systém výborně ujal. Rostoucí síla dělnického hnutí zde rovněž začala formovat první politické strany.

V období I. republiky až do roku 1938 došlo k rozšíření volebního práva a rovněž se řešila otázka volebního práva žen, prosazuje se proporcionalita. Ženy tedy mohly hlasovat v prvních prvorepublikových volbách do obecních zastupitelstev v roce 1919, kdy se poprvé na této úrovni konaly volby v duchu všeobecného, rovného a přímého volebního práva. Kandidátní listiny byly v té době přísně vázané. Pluralismus a soutěž ve volbách a jejich demokratičnost ukončilo roku 1948 převzetí moci Komunistickou stranou. Poslední částečně svobodné volby proběhly v roce 1946. V roce 1954 byl opuštěn listinný poměrný volební systém v důsledky volební reformy. (Chytilík, 2009, s. 273-278) Pak byl systém voleb na dlouhou dobu nedemokratický.

Řádné volby do zastupitelstev obcí v České republice se konaly od roku 1989 (tedy skutečně svobodné volby) celkem osmkrát, naposledy v roce 2018, další nás tedy čekají v roce příštím. Od této doby se jejich charakter poněkud měnil, ale hlavně se změnila ochota voličů jít k volebním urnám. Dle tabulky viz. Tabulka 3 vidíme, že volební účast měla klesající tendenci. Nejvyšší účast byla hned v prvních volbách po tzv. „sametové revoluci“.

¹³ Což by se mohlo v příštích volbách změnit.

¹⁴ někteří autoři se zmiňují o dřívějším použití, například v roce 168 př. n. l. Lykijský spolek 23 měst v Malé Asii

Tabulka 3 Volby do obecních zastupitelstev

Účast voličů ve volbách do obecních zastupitelstev								
Rok konání	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018
Účast	74 %	62 %	58 %	43 %	46 %	48 %	44 %	47 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Průběh voleb za posledních 20 let zachytil také Balík et al. (2015), kde se soustředí na vývoj volební účasti v období 1994–2014. Autoři ukazují trend jejího pozvolného poklesu, který se týká prakticky všech velikostních kategorií obcí.

Tvůrci nebo reformátoři volebního systému si dokola kladou zásadní otázku, jakou měrou má složení zastupitelského orgánu odrážet rozložení hlasů voličů. A volební systém má skutečně k dispozici vhodné a účinné nástroje ovlivňující reprezentativnost, charakter a strukturu zastupitelského sboru. (Lebeda, 2008, s. 7)

Čmejrek et al. (2009, s. 38) ve své studii závěrem hodnotí univerzální volební systém užitý pro všechny typy obcí jako ne zcela vhodný. Jeho aplikace totiž vykazuje značné odlišnosti ve velkých městech a v malých venkovských obcích. Zejména jeho komponenty jako je uzavírací klauzule a panašování se nejeví pro malé venkovské obce zcela vhodné, snad dokonce nefunkční. Studie

dále poukazuje na diskriminační charakter volebního zákona pro strany s neúplnými kandidátními listinami a samostatnými kandidáty.

Co se přidělování mandátů jednotlivým zastupitelům týče, tak volební systém opustil praxi otevřených kandidátních listin, které nahradil listinami polouzavřenými. Stále bylo možné hlasovat pro kandidáty z více než jedné listiny, v rámci volebních stran však již nebyly mandáty přidělovány pouze na základě získaných hlasů, ale pro posun do čela kandidátní listiny museli kandidáti získat o 10 % hlasů více než, kolik činil průměr hlasů na kandidáta v rámci příslušné kandidátní listiny. (Trávníček 2014, s. 214)

Platná právní úprava zároveň upravuje i minimální velikost volebních obvodů. V případě zřízení volebních obvodů, může každý kandidát kandidovat pouze v jednom z nich. V územně členěných statutárních městech a v Hlavním městě Praze pak platí, že městská část nebo městský obvod může být součástí nanejvýš jednoho volebního obvodu. (Tamtéž, s. 215)

3.3.4. Volební strany a nestraníci

Lidé vstupují do organizací, dle toho, jakými vlastnostmi a dovednostmi mohou přispět k plnění jejích úkolů. Například jsme členy dobrovolných spolků, nebo nějaké místní organizace či politické strany. Každá tato skupina žádá identifikaci s rolí ve skupině. (Bauman 2010, s. 77)

V České republice je poměrně malá důvěra v politické strany. Řada parlamentních stran má sice trvalejší voličskou základnu, ale ta se pozvolna spíše zmenšuje. Identifikace voličů se stranami, které volí není velká. Nejvíce je to vidět na výsledcích právě obecních voleb.

Politické strany v komunální politice tedy příliš nebodují, spíše naopak. Větší základnu mají ve větších obcích a městech. (Krejčí 2006, s. 333)

Voleb se mohou zúčastnit pouze registrované politické strany a jejich koalice. Pokud chtějí kandidovat nezávislí kandidáti a jejich sdružení, tak je těmto subjektům uloženo předkládat petici s daným počtem podpisů obyvatelů obce, který přesně stanovuje zákon č. 491/2001 Sb., na rozdíl od politických stran a hnutí jsou ale vyjmuti z povinnosti registrovat se na ministerstvu vnitra.

S velkým počtem nezávislých kandidátů a jejich sdružení se lze setkat hlavně na lokální politické úrovni. Zatímco v malých obcích jsou často jedinými představiteli politického spektra, tak ve větších městech doplňují spíše spektrum politických stran. (Čmejrek 2008, s. 64)

Zákon č. 424/1991 Sb. umožňuje občanům sdružování se v politických stranách a v politických hnutích. Toto právo umožňuje občanům účastnit se na politickém životě společnosti, mohou vytvářet zákonodárné sbory, orgány vyšších územních samosprávních celků a místní samosprávy. Důležité je, že k tomu nejsou potřebná žádná povolení státních orgánů. Zákon pouze stranám a hnutím ukládá jejich registraci. Politické strany jsou v gesci Ministerstva vnitra. Tento zákon dále stanoví pravidla, jak mohou strany a hnutí fungovat, vznikat a zanikat, hospodařit a další možné činnosti.

Neúplné spektrum parlamentních stran v lokálních systémech venkovských obcí, ale i tam, kde politické strany v obecních volbách uspěly, může být jen zdání, které klame. Přestože se například Čmejrek snažil pomocí terénního výzkumu vytvořit spolehlivý obraz, tak se ukázalo, že dle provedeného výzkumu nejsou výsledky na kandidátních listinách vypovídající (Čmejrek et al., 2009, s. 14)

3.3.5. Kandidatura

Podmínky kandidatury, její forma a způsob podávání kandidátních listin je zakotven ve VZ. Vnitrostranickou konkurenci a těsnější vztah mezi voliči a kandidáty nejlépe umožňují otevřené kandidátní listiny. Jak zdůrazňuje Čmejrek et al. (2009, s. 60), dochází k posílení transparentnosti a demokratické participaci.

V menších obcích prakticky nelze oddělit politickou participaci a veřejný život, což demonstruje výzkum obce Doubice. (Bubeníček, 2010)

Kandidovat mohou zaregistrované politické strany a politická hnutí, jejich koalice, nezávislí kandidáti a jejich sdružení a také sdružení politických stran nebo hnutí a nezávislých kandidátů. Kandidáti mohou kandidovat pouze na jedné kandidátní listině volební strany pro volby do daného zastupitelstva v obci a v rámci jednoho volebního obvodu. (VZ)

Dle výzkumu Hájka a Balíka (2020, s. 135) se zvyšuje podíl zastupitelů obhajujících svůj mandát v následných volbách. Ve volbách v roce 2018 se jednalo o 72 % podíl. Zvyšující trend má také počet obhájených mandátů, což činí 59 % zastupitelů. V téže roce to byli asi 4 z 5 zastupitelů.

Z působ sestavování kandidátních listin neodmyslitelně patří k předvolební a volební strategii. Jak bylo již výzkumy prokázáno, rozhodně ji kandidující strany využívají.

Kandidující strany venkovského prostoru mají jinou volební strategii, která se mimo jiné projevuje také na způsobu povolebního sestavení koalic. (Čmejrek et al., 2010, 125) Užší vedení obce vytipuje vhodné kandidáty, kteří by mohli zaujmout voliče. Většinou se jedná o kandidáty bez politické příslušnosti. Představitelé politických stran většinou cílí na kandidáty v předstihu a bývají to lidé, kteří se již v minulosti uplatnili. Také se dbá, aby zastoupení částí obce či města bylo rovnoměrné. Klade se důraz na úplné zaplnění kandidátky s ohledem na regule volebního systému. Stranická příslušnost není zcela zásadní a do popředí vstupuje hlavně osobnost kandidáta. Čmejrek et al. (2009, s. 83)

Lidé dělají věci s určitým záměrem, máme pro svá jednání určité motivy. Záleží z velké části na motivaci možného kandidáta, s jakou do voleb vstupuje. Někteří se nechají jen přesvědčit, aby doplnili kandidátku, ale chtějí stát spíše v pozadí. (Bauman 2010, s. 79) Motivem některých kandidátů může být jednoduše touha po moci.

Moc je chápána jako schopnost jednat, a to ve smyslu svobodně si vybírat cíl jednání a vládnout prostředky, které potřebujeme k naplnění těchto cílů. Čím více moci lidé mají, tím širší je také rozsah výsledků, kterých mohou dosáhnout. (Bauman 2010, s. 78)

Je tu tedy prostor k jakýmsi psychologickým hrám a taktikám. Starosta nebo kterákoliv dominantní osobnost může využít situaci k sestavení kandidátky, která bude budit dojem otevřenosti a zdánlivě zahrnovat relevantní osobnosti v obci jsou tito umístěni na dolní místa kandidátky (Hudák et al, 2003, s. 13)

Tentýž autor upozorňuje na důležitost zvolení správné formy kandidatury zejména vzhledem k nesnadnému postavení nezávislých kandidátů vzhledem k pravidlům volebního systému.

Dle posledních volebních analýz zaměřených zejména na komunální volby v roce 2018 a současně navazující na ty předchozí jsou zaznamenány určité odlišnosti a trendy v kandidatuře. V roce 2018 došlo k absolutnímu úbytku kandidátů, a sice poprvé od roku 1994. Rozdíl od minulých voleb činil pokles o 7,4 % osob. Roste například také podíl vysokoškolsky vzdělaných kandidátů. (Hájek, Balík 2020, s. 39)

3.3.6. Průběh komunálních voleb

Průběh komunálních voleb může ovlivňovat mnoho faktorů. Často se poukazuje na nízkou volební účast. Nízkou volební účast může způsobit například nespokojenost se zvoleným vedením nebo malý počet navržených kvalitních kandidátů. Pokud se tak občané nedostavují k volbám opakovaně, nemají pravděpodobně o dění v obci zájem, což může být opět z mnoha důvodů. (Bernard et al. 2011, s.52) Volební účast lze zkoumat také z hlediska dostatečného počtu vhodných kandidátů, tedy zda jsou lidé vůbec ochotní kandidovat a zda stoupá nebo klesá zájem o kandidaturu na komunální úrovni.

Šaradín (2004) ve své studii srovnává různé volební účasti. Zabývá se různými komparacemi volební účasti. Jednak je to hledisko plurality kandidujících subjektů dále je to hledisko věkové struktury občanů, srovnává příliš mladé nebo příliš staré obce. Přestože se zaměřil zejména na rozdíly krajů a okresů, pro účely této práce je zde zajímavý výsledek v komunálních volbách dle velikosti obcí. Mnohem menší zájem o komunální volby projevují občané velkých měst. Na úrovni regionů si středočeský kraj z hlediska výsledků účasti v komunálních volbách stojí spíše lehce nad průměrem ve srovnání krajů, pokud jde ale o obecní zastupitelstva, tak patří středočeský kraj k těm méně disciplinovaným.

Bubeníček, Kubálek (2010, s. 38) naopak poukazují na zvýšenou volební účast při výzkumu obce Doubice, kdy se v obci objevili určité konfliktní linie. Občanům natolik záleželo na vyřešení místní situace a ovlivnění budoucího vývoje obce, že došlo dokonce k 90 % volební účasti. Jednalo se o tak silný interní konflikt, který významně ovlivnil volební účast a průběh voleb. Důležitost voleb se tak pro místní komunitu prudce zvýšila.

Pro účely této práce je z hlediska volebního procesu stěžejní fáze formování kandidátních listin a oblast volených kandidátů než voličů, i když je jasné, že výsledky voleb závisí na vztahu mezi oběma stranami. Z pohledu způsobu kandidatury je zde vliv mnoha faktorů volebního systému. Klíčový je faktor velikosti volebního obvodu a jeho vliv na konečné přerozdělování mandátů. Ze strany voliče je to jeho možnost volby rozhodnout o způsobu hlasování a rozdělení preferenčních hlasů.

Komunální volební systém je u nás jeden z nejsložitějších a pouze pochopení způsobů volby voliči nestačí k tomu, aby si uvědomil, jak budou jeho hlasy zpracovány. Voliči se může zdát, že vybírá jednotlivé osobnosti bez ohledu na stranickou příslušnost, nicméně jedná se spíše o hlasy pro danou stranu a hlasy pro jednotlivé kandidáty se tak dají přirovnat k preferenčnímu hlasování. Je-li označeno více kandidátů, než kolik je míst v zastupitelstvu, je hlasování tohoto voliče neplatné. (Lebeda, 2009)

3.3.7. Volební techniky a způsob hlasování

Systém poměrného zastoupení prošel od 90. let řadou některých změn. Konkrétní zásadní změny zmiňuje Krejčí (2006, 331-332). Jednu z inovací přinesla novela zákona z roku 1994. Nesčítají se preferenční hlasy jednotlivých kandidátů, ale přidělují se kandidátním listinám při zachování pořadí na kandidátní listině. Na preferenční mandát má nárok teprve kandidát, který získá více než 10 % průměru počtu hlasů příslušné kandidátní listiny. S novým zákonem 491/2001 Sb. přišlo zavedení kvóty zamezující vstup stran do skrutinia ve výši 5 % získaných hlasů z celkového počtu hlasů vyděleného počtem volených zastupitelů a vynásobeného počtem kandidátů, kandidujících za danou stranu, maximálně však počtem, rovným počtu volených zastupitelů. Další zásadní změnou dle téhož zákona je změna v přerozdělování hlasů. Přejíždí se v něm od Sainte-Lagüeoovy metody z roku 1990 k metodě d'Hondtově. Technika upřednostňuje větší strany před menšími (Říchová, 2002, s. 152).

Volič má v tomto volebním systému vícenásobný hlas, protože může volit tolik kandidátů, kolik má být do zastupitelstva zvoleno členů, a ještě může hlasovat napříč kandidátkami (tzv. panašování). Má v podstatě tři způsoby hlasování. V prvním způsobu označí jednu

volební stranu. Tehdy dává straně tolik hlasů, kolik kandidátů je na kandidátce uvedeno, ne však více než volený počet zastupitelů. Pro tento způsob je z hlediska kandidujících stran vhodné, aby kandidátní listiny zaplnily beze zbytku. (Čmejrek et al., 2010, s.62)

Dalším způsobem je křížkování jednotlivých kandidátů z nabízejících se kandidátních listin (opět do výše mandátů rozdělovaných ve volebním obvodu). Poslední technikou je kombinace předchozích dvou, tzn. křížkování kandidátů napříč volebním lístkem a křížkování strany, které jsou přiřazeny dosud voličem nerozdělené hlasy. (Balík 2009, s.96-97)

Nelze však z dostupných dat ověřit, kterou techniku volby volič v rámci volebního procesu použil a dozvíme se jen počet hlasů, které získali jednotliví kandidáti. Bohužel pro nás zůstává jen domněnkou, zda volební výsledek způsobil hlas podporující listinu zahrnující kandidáta nebo především jemu přidělenými preferencemi. Z toho důvodu také z dostupných dat nelze posuzovat účinek preferenčních hlasů při formování místní politiky z hlediska personální stability nebo obměny. (Kopřiva, 2012)

Říchová (2002, 151-153) se zabývá systémy volebního dělitele a porovnává výhody a nevýhody těchto systémů. Zdůrazňuje však společnou výhodu všech těchto postupů. Při jejich aplikaci při přidělování mandátů nezůstávají nepřidělené mandáty, čehož je dosaženo postupným dělením volebních zisků stran řadou čísel. Rozdíl v systémech spočívá v rozdílnosti řad dělitelů. V našem komunálním volebním systému využívanou metodu d'Hondtova dělitele zmiňuje jako „čistou metodu největšího průměru“, od které jsou ostatní techniky odvozeny. Následně však podotýká jako řada jiných politologů, že kromě užití typu matematického vzorce záleží na velikosti volebního obvodu.

Balík et al. (2015) hodnotí účinky volebního systému, kdy rekapituluje především vývoj trendů a poukazuje na více přístupů pro využití panašování. Z hlediska efektu volebního systému zdůrazňuje odlišný dopad preferenčního hlasování v rámci různých velikostních kategorií obcí a poukazuje na skutečnost, že preferenční hlasy voličů jsou volebním výsledkem pomíjeny.

3.3.8. Výsledky voleb a ustanovení zastupitelstev obcí

Volební zákon stanoví podmínky a průběh voleb a postup zpracování hlasů. Na regulérnost celého procesu dohlíží okrskové volební komise, které také pečlivě sčítají hlasy, zaznamenají výsledky hlasování a předají je k dalšímu zpracování českému statistickému úřadu. ČSÚ údaje získá ze zápisu okrskové volební komise, kde je zaznamenán průběh a výsledek hlasování. Tímto však proces voleb nekončí. ČSÚ zná údaje, kolik hlasů získali jednotliví kandidáti a kolik kandidátní listiny. Přichází na řadu 5 % klauzule pro kandidátní listiny. (Čmejrek, 2008, s. 53; ČSÚ)

Celkový počet hlasů, které strana obdrží, se sčítají s těmi, které obdrželi jednotliví kandidáti v rámci každé strany. Poté jsou vyloučeny politické strany a uskupení, které mají méně než 5 % podílu přidělených hlasů. Stejná hranice platí i pro koalice. Stranám a uskupením, jež nominovaly méně kandidátů, než je počet volených členů zastupitelstva, hranice úměrně snižuje. Jde o tzv. uzavírací klauzuli. (Balík, 2009, s. 98-99)

Kritériem je způsob, jakým volič hlasoval. Označil-li volič jednotlivé kandidáty kterékoliv volební strany, započte hlas každému označenému kandidátovi. Označil-li volič celou volební stranu, započte se hlas každému členovi strany nejvýše však tolik, kolik je zastupitelů. Pokud volič užil poslední možný způsob a označil stranu a k tomu jednotlivé kandidáty ostatních stran, započte se hlas jednotlivě označeným kandidátům volebních stran a po té jednotlivým členům označené strany podle pořadí kandidátů. Počet započtených hlasů se bude rovnat rozdílu počtu volených zastupitelů a počtu hlasů pro jednotlivé kandidáty. (Čmejrek, 2008, s. 53; ČSÚ)

Na základě součtů všech hlasů, bez ohledu na použití metody hlasování, se hlasy přepočtou na mandáty s použitím D'Hondtova dělitele. Následně se zpracují preferenční hlasy. Celkový počet hlasů odevzdaných pro každou volební stranu se vydělí počtem kandidátů této volební strany. Má-li některý z kandidátů nejméně o 10 % více hlasů, než je takto stanovený průměr, přeskočí ostatní kandidáty v kandidátní listině a posune se na první místo. Pořadí těchto postoupených kandidátů se uspořádá podle jejich získaného počtu hlasů. Nakonec dojde k rozdělení mandátů každé ze stran. Z prvních míst kandidátní listiny, kde se nachází i ti, kteří se na první místo dostali díky svým preferenčním hlasům, se vybere tolik kandidátů, kolik strana získala mandátů. (Balík, 2009, s. 83–109)

Srutonův Slovník politického myšlení uvádí definici mandátu jako: „vztah založený na slibech držitele úřadu voličstvu, přičemž je držitel úřadu povinen tyto sliby plnit“. (Scruton, 1999, s. 182) Definice nám říká, jak by to mělo vypadat a jakým závazkem by mandát měl být, ale praxe je bohužel dost často zcela jiná. Tentýž autor dále poukazuje na rozdílnost vztahů v rámci pojmů delegování, zastoupení a mandát.

Kopřiva (2012) nastiňuje na základě šetření otázku rozdílu použitého způsobu hlasování ve velkých městech a menších obcích. Jedná se o možnost preferovat označování celé kandidátní listiny nebo podpory jednotlivých kandidátů. Daty získanými dotazováním a rozhovory s voliči, kteří se účastnili komunálních voleb, se ukazuje, že nejčastěji užívanou technikou volby je podpora celé listiny strany, a to bez ohledu na velikost obce. Viz Obrázek 1 (Kopřiva 2012)

Obrázek 1 Způsob označení kandidátů

Tabulka č. 1: Způsob volby v % – volby místního zastupitelstva 2010

	volba celé listiny strany	volba kandidátů, popř. kombinace volby kandidátů a strany
Tábor	76,4	23,6
Žatec	58,0	42,0
Nová Paka	50,0	50,0
Dolní Roveň	72,2	27,8
Libořice	54,2	45,8
Pasečnice	95,8	4,2

Zdroj: Šetření volebního chování ve sledovaných obcích.

Volební výsledky jsou podle Čmejřka et al. (2010, s. 51) pouze výchozím bodem k dalším krokům volebního systému, kdy následuje rozdělování mandátů, vytváří se většina a

exekutiva, formuje se opozice. Mandát člena zastupitelstva tedy vzniká zvolením. Skutečnost nastane ukončením hlasování (Balík, 2009, s. 87).

Podle Lebedy (2008, s. 11) se u volebního systému nabízí klíčová otázka, do jaké míry má být složení zastupitelského orgánu pevným odrazem rozložení hlasů voličů, tedy jakou míru proporcionality by měly volební výsledky vykazovat.

Vyhlášením výsledků voleb a ustanovením zastupitelstev obcí však definitivně volební proces nekončí, následně probíhá také rozdělování funkcí uvnitř zvoleného zastupitelstva. Pokud jsou opoziční strany silné nebo pokud je poměr sil v zastupitelstvu vyrovnaný, může ještě skutečně dojít k bouřlivým diskusím nebo šarvátkám při rozdělování pozic uvnitř zastupitelstva.

Čmejrek et al. (2010, s. 121) pro účely své analýzy používá rozdělení výsledků komunálních voleb dle agendy komunálních zastupitelstev na kategorii obecních zastupitelstev, městských zastupitelstev, zastupitelstev statutárních měst a zastupitelstvo Prahy. Toto rozdělení argumentuje determinací problémů místního politického procesu. Pomocí něj porovnává volební chování elektorátů obcí těchto kategorií s výsledky voleb do poslanecké sněmovny. Zatímco tato práce si klade za cíl porovnávat spíše elektory¹⁵ a na úrovni komunální, toto rozlišení je rovněž pro účel práce velmi příhodné.

3.3.9. Formování nových zastupitelstev a orgánů obcí

Celkové výsledky voleb vyhlásí dle VZ Státní volební komise, a to jejich zveřejněním ve Sbírce zákonů. Před tím však již byly výsledky zveřejněny příslušným Registračním úřadem na úřední desce obce, kde nejprve vešly ve známost. Dle § 53 také Registrační úřad vydá kandidátům zvoleným za členy zastupitelstva obce osvědčení o zvolení. Musí tak učinit nejpozději před prvním zasedáním zastupitelstva. V případě, že by na základě soudního rozhodnutí byla volba kandidáta neplatná, obdrží kandidát v sedmi denní lhůtě od nabytí právní moci rozhodnutí o neplatnosti volby. (VZ)

Pokud nejsou žádné výhrady k volebním výsledkům, uskuteční se první zasedání nově zvoleného zastupitelstva, které svolává dosavadní starosta a ten mu zpravidla také předsedá. Nově zvolení zastupitelé skládají slib. (Zákon 128/2000 Sb., § 69)

Interní záležitosti lokálního politického systému je již následně volba starosty obce. Hudák et al. (2003, s. 14) spatřuje určitou výhodu nepřímé volby starosty v menší míře volby známých osobností bez důležitých manažerských kompetencí, zatímco nevýhodou může být její neprůhlednost.

Starosta je zpravidla volen na ustanovujícím zasedání zastupitelstva z řad jeho členů na základě nadpoloviční většiny zastupitelstva, a to na dobu volebního období. Podmínkou pro vykonávání funkce starosty je občanství ČR. Jakou formou volba probíhá, však není v zákoně o obecním zřízení upraveno, a tak je na každém zastupitelstvu, aby ve svém jednacím řádu upravil, zda volba bude probíhat tajnou, či veřejnou volbou. S volbou starosty

¹⁵ Elektor, volitel – ten, co má být volen

je také spojena volba místostarostů. V mezidobí voleb a volbou nového starosty, vykonává funkci starosty starosta stávající. (Nerad, Vrba; 2019)

V době nevykonávání funkce starosty, či v době jeho nepřítomnosti, vykonává jeho činnost místostarosta, který je stejně jako on volen zastupitelstvem. Zákon o obecním zřízení¹⁶ se však nezabývá situací, kdy ke zvolení starosty nedojde. Může se tak stát na základě odmítnutí zvolených kandidátů, popř. když ani po opakovaném hlasování žádný z členů zastupitelstva nezískal nadpoloviční počet hlasů. V takové situaci podle ustanovení § 107 zákona o obecním zřízení zůstává dosavadní starosta starostou až do doby, než se určí nový starosta. (zákon o obecním zřízení)

Zastupitelstvo je usnášeníschopné, pokud je přítomna nadpoloviční většina zastupitelů. Jednání zastupitelstva jsou přístupná veřejnosti a konají se jednou za tři měsíce. Jednání zastupitelstva řídí a svolává starosta. V jeho kompetenci je také jmenování a odvolání tajemníka úřadu, může do nejbližšího jednání zastupitelstva pozastavit rozhodnutí rady obce (pokud je ustanovena), funkce starosty je specifická, není jen funkcí samosprávy, ale také částečně funkcí v přenesené působnosti. Ve statutárních městech je starosta nazýván primátorem a jeho zástupce je náměstkem. (Hudák et al., 2003, s. 9)

Nově jmenovaný starosta je zpravidla zástupce vítězné kandidátky nebo politické strany. Vítězné uskupení také disponuje největším počtem mandátů a zpravidla se také ujímá povolebního vyjednávání. Je však také celá řada případů, kdy se vítěz voleb pozice starosty neujal. Může nastat také varianta, že přenechání postů není předmětem vyjednávání, ale obejitím skutečného vítěze. Tato situace se děje většinou ve větších městech. Několik subjektů se dohodlo a vítěze vyřadilo ze hry o hlavní posty. (Hájek, Balík 2020, s. 183)

Jak ukazuje Hájkova a Balíkova (2020) analýza naposledy konaných komunálních voleb v roce 2018, lze největší problém vidět v nárůstu počtu pozic, jež získala nezávislá uskupení. Rozměr daného problému spočívá v propojenosti různých úrovní politiky, kdy jediným propojením jednotlivých úrovní vládnutí jsou politické strany s parlamentním zastoupením. Bohužel zcela zaniká propojenost s parlamentní úrovní u malých až středně velkých obcí. Územní samospráva by tak v budoucnu nemusela mít personální propojení s parlamentní úrovní.

¹⁶ Zákon 128/2000 Sb. o obcích

4. Vlastní práce

Oblastí výzkumu je studium mechanismu ustanovení zastupitelstva ve vybraných obcích České republiky. Jedná se o obce různé velikosti z hlediska počtu obyvatel a obce různé místní politické plurality, což je posuzováno dle počtu kandidujících lokálních politických subjektů a kandidátů.

Výzkum se opírá o teoretické poznatky z této oblasti. Předpokladem je, že specifickým komunálního volebního systému je užití preferenčních hlasů, které ovšem není finálně hlavním kritériem distribuce politických mandátů. (viz např. Kopřiva, 2012)

Výzkum je prioritně založen na analýze statistických dat zaznamenaných a zpracovaných Českým statistickým úřadem získaných z průběhu komunálních voleb v roce 2018. Další použitou výzkumnou metodou je analýza dokumentů, kterými jsou konkrétní kandidátní listiny v konkrétních šesti vybraných municipalitách. Kvantitativní data jsou vhodně doplněna o výsledky analýzy kvalitativních polostrukturovaných rozhovorů se zástupci náhodně vybraných kandidujících politických subjektů. Účelem těchto rozhovorů je zachytit průběh sestavování kandidátních listin a zjištění volební taktiky jednotlivých politických subjektů.

V rámci šetření proběhla analýza výsledků voleb v několika vybraných obcích okresu Mělník, který je součástí Středočeského kraje. Tento kraj je charakteristický vysokou hustotou osídlení a také vysokým počtem obcí.¹⁷ Svou velikostí (rozloha zaujímá téměř 14 % území ČR) je největším krajem České republiky. Jeho charakteristika a život obyvatel v něm je velmi ovlivněn skutečností, že obklopuje hlavní město Prahu. Vznikla zde spousta satelitních oblastí, kam se stěhují zejména mladí lidé, což se odráží na vyšším přírůstku populace a jeho omlazení.¹⁸ Území kraje zahrnuje 12 okresů (viz Obrázek 2) s 10 okresními městy. Nachází se zde 26 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a svou velikostí jsou velmi rozdílné. Nejmenší správní obvod tvoří Neratovice. Neratovice leží v okrese Mělník.

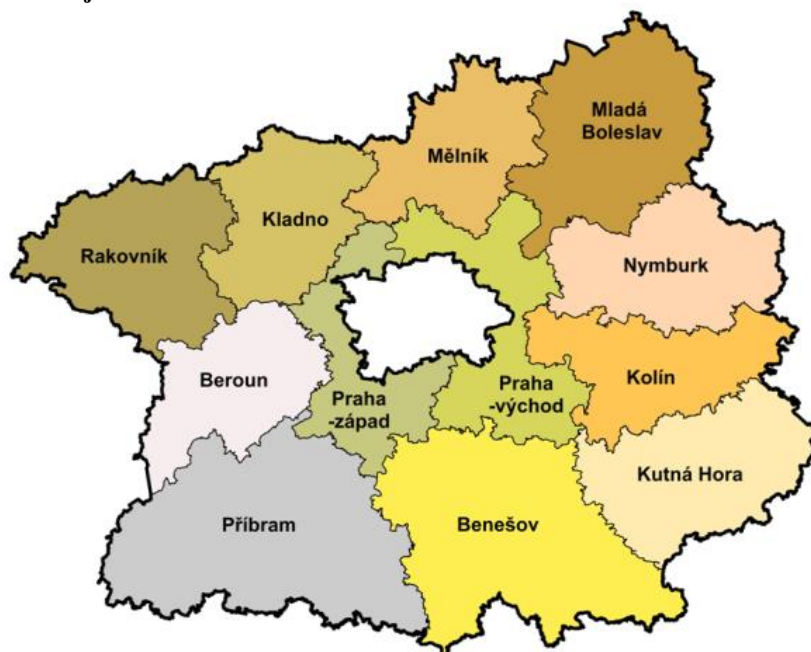
Okres Mělník je, co do počtu obcí (68) nejmenším okresem kraje (nikoliv rozlohou). Nachází se zde 7 měst a jeden městys. Okres Mělník leží v severní části kraje. Hustota zalidnění činila k 31. 12. 2018 155 obyvatel na km² a v kraji byla čtvrtou nejvyšší. Oblast je převážně nížinatá a je zde hojně zastoupeno zemědělství, ovocnářství a také vinohradnictví. Oblast bohužel patří díky chemickému a energetickému průmyslu k jedné z nejvíce znečištěných oblastí v ČR.

V roce 2018 proběhly volby do obecních zastupitelstev ve všech 68 obcích mělnického okresu. Nejméně početné zastupitelstvo (5 členů) volili občané obce Vidim. Nejpočetnější zastupitelstva (21 členů) volili občané města Mělníka, Neratovic a Kralup nad Vltavou. Podrobnější přehled znázorňuje Tabulka 4

¹⁷ K 31.12. 2019 to bylo 1144 obcí.

¹⁸ Je nejmladším regionem ČR

Obrázek 2 Okresy středočeského kraje

Zdroj: ČSÚ

Z řady předchozích výzkumů je známo, že velkým problémem mnoha venkovských obcí, zejména těch, které mají méně než 1000 obyvatel je malá pluralita. Tyto obce mají často problém sestavit více než jednu kandidátní listinu nebo dokonce tuto jednu kandidátku naplnit plným počtem kandidátů dle počtu členů zastupitelstva. Ze 68 obcí okresu Mělník se jednalo o 14 obcí s jednou kandidátní listinou.

Jiné obce řešily nedostatek kandidátů po svém a měly počet kandidátních listin stejný, jako je počet volených zastupitelů obce, tj. každý jednotlivý kandidát měl svou kandidátní listinu. Byly to obce Újezdec, Želízy, Stránka, Olovnice, Nedomice, Lhotka, z nich pouze obec Olovnice má více než 500 obyvatel. Co bylo příčinou? Jednalo se zde o kolektivní dohodu, promyšlenou taktiku nebo je důvodem pouze nízký zájem občanů o práci v zastupitelstvu? Odpovědi vyplývají ze závěrů analýzy jednotlivých semistrukturovaných rozhovorů.

Vyvstává ještě další otázka, proč některé tak malé obce, jež mají problém sestavit jedinou kandidátní listinu nesníží počet členů zastupitelstva spíše k dolní hranici i vzhledem k nízkému počtu obyvatel, který v mnoha případech setrvale klesá. Pravděpodobně nechtějí malé obce přijít o další počet členů zastupitelstva, protože administrativní agenda i tak malé obce není nikterak jednoduchá a je poměrně rozsáhlá, jak mnozí zastupitelé i starostové svými slovy potvrzují.

Tabulka 4 Obce okresu Mělník

Název obce (68 obcí)					
Počet volených členů v zastupitelstvu					
5	7	9	11	15	21
Vidim	Býkev	Byšice	Obříství	Cítov	Kralupy nad Vltavou
	Čakovičky	Čečelice	Tišice	Dolní Beřkovice	Mělník
	Dobřeň	Dolany nad Vltavou	Veltrusy	Horní Počaply	Neratovice
	Dolní Zimoř	Hořín		Kostelec nad Labem	
	Dřínov	Chorušice		Ledčice	
	Hostín	Chvatěruby		Libiš	
	Hostín u Vojkovic	Kly		Lužec nad Vltavou	
	Chlumín	Kokořín		Mšeno	
	Jeviněves	Liběchov		Všetaty	
	Kanina	Malý Újezd			
	Kojetice	Mělnické Vtelno			
	Kozomín	Nelahozeves			
	Lhotka	Nová Ves			
	Liblice	Ovčáry			
	Lobeč	Postřižín			
	Medonosy	Řepín			
	Nebužely	Střemy			
	Nedomice	Úžice			
	Nosálov	Velký Borek			
	Olovnice	Vraňany			
	Spomyšl	Vysoká			
	Stránka				
	Tuhaň				
	Tupadly				
	Újezdec				
	Vojkovice				
	Všestudy				
	Zálezlice				
	Zlončice				
	Zlosyň				
	Želízy				

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

4.1. Charakteristika vybraných municipalit

Výběr šesti šetřených municipalit byl záměrný. Vybrané municipality jsou si podobné velikostí dle počtu obyvatel a charakterem, ale zároveň jsou zde vidět zásadní rozdíly v politické aktivitě a způsobu kandidatury. Jedná se o dvě obce s počtem obyvatel nad 10 tisíc, dále dvě obce s počtem obyvatel 2-3 tisíce, a menší venkovské obce s počtem obyvatel do 2 tisíc. Šetření probíhalo ve vybraných obcích Cítov, Liběchov, Veltrusy, Všetaty, Neratovice a Kralupy nad Vltavou.

4.1.1. Cítov-obec

Malá venkovská obec s počtem 1238 obyvatel leží v těsné blízkosti města Mělníka. Je zde prodejna potravin, dvě restaurace, funguje tu první stupeň základní školy i mateřská škola, pošta, kulturní dům, obecní úřad, ve kterém je několikrát týdně zajištěna lékařská péče, kadeřnictví, letní koupaliště a sportovní vyžití na víceúčelovém hřišti. Mají dobré autobusové a vlakové spojení. Je zde méně pracovních příležitostí a lidé musí za práci dojíždět. V obci je několik drobných živnostníků a jedna větší zemědělská firma, což poukazuje na původní zaměření obce převážně na zemědělství. Obec má také vlastní čistírnu odpadních vod. Působí zde celkem 11 různě zaměřených spolků, můžeme předpokládat dobrou angažovanost občanů. Na velký zájem občanů o dění v obci je také možné usuzovat dle počtu kandidujících subjektů. V Cítově se podařilo sestavit 5 kandidátních listin a z toho 4 plně obsazené a jednu částečně obsazenou. V obci je dokonce 15 volených členů zastupitelstva.

4.1.2. Liběchov – město

Charakterem spíše venkovská obec se statutem města. Počtem obyvatel 1100 a velikostí je srovnatelná s obcí Cítov. Je zde obecní úřad, mateřská a základní škola, která je spádovou pro další okolní obce pro 1.-9.ročník, dále jsou zajištěny služby včetně lékařského ošetření, lékárny, drobných prodejen. Významnějších a větších firem je zde pět a významnou institucí je Ústav živočišné fyziologie a genetiky AV ČR, v. v. i., který zde má své odloučené pracoviště a poskytuje mnoho pracovních příležitostí v obci. Dále zde sídlí Výzkumná včelařská stanice, která je detašovaným pracovištěm VÚVě Dol. Klubů a spolků je zde pomálu. I když v poslední době vznikly dva nové a zvýšily tak počet na 7. Neaktivnější jsou dobrovolní hasiči, Junák, Sportovní klub, Český svaz chovatelů, Spolek za záchranu kostelíčka a Umělecký mlýn.

V obci je mnoho historických kulturních památek a řada z nich byla značně poškozena ničivou povodní, která obec zasáhla nejvíce v roce 2002 a opakovaně 2013. Dva ze spolků vznikly právě na podporu a záchranu těchto objektů. Obec po mnoho let stagnovala ve vývoji a byla vlivem špatného vedení velmi zadlužena. Změny k lepšímu nastaly po volbách v roce 2010, kdy se konečně protikandidátům podařilo vytvořit opoziční stranu, která sice získala pouze 3 mandáty, což k většině nestačilo, ale zabránila tak mnoha dalším nepravostem tehdejšího zastupitelstva a co bylo rovněž důležité, sbírala zkušenosti. V dalším volebním období již vyhrála opozice. Rozčilení a nespokojení občané se semkli a dohodli, že dojde k sestavení více kandidátních listin, přičemž vznikne větší šance získat většinu mandátů. Taktika se nakonec velmi vyplatila a ukázala se jako účinná. S nově zvoleným vedením byli občané spokojeni, protože získalo většinu i v dalších volbách 2018, ale již s osvědčeným týmem na společné kandidátce. V posledních volbách stály proti sobě pouze 2 kandidátky, volí se stabilně 9 zastupitelů obce.

4.1.3. Všetaty – městyse

Obec Všetaty je městysem a náleží k ní obec Přivory. Nachází se v těsné blízkosti města Neratovice. V obci žije asi 2300 obyvatel. Obec je převážně zemědělskou oblastí. Je zde řada menších firem a živnostníků. Největší průmyslovou výrobní firmou, která poskytuje

hodně pracovních příležitostí je podnik na výrobu obalů. Obec má základní školu až do 2. stupně, jsou zde zajištěny základní služby. Všetaty jsou důležitým železničním uzlem. Narodila se zde nebo působila řada významných osobností. S obcí Všetaty je asi nejvíce spojena osobnost Jana Palacha. Působí zde 10 spolků: Místní organizace rybářů, Rodinné Centrum, Myslivecké sdružení, SDH, Přívorské ženy, Gymnastika, OSŽ Všetaty, známý hudební celek Přívoranka a dvě tělovýchovné jednoty. Ve volbách 2018 zde kandidovaly pouze 2 politické subjekty a volilo se 15 členů zastupitelstva, což je maximální počet pro danou velikostní kategorii obce.

4.1.4. Veltrusy – město

Město Veltrusy leží v blízkosti druhého největšího města okresu Mělník, Kralup nad Vltavou. Počtem 2200 obyvatel jsou na tom podobně jako městy Všetaty. Je zde městský úřad, mateřská a základní škola, místní knihovna, lékaři, pošta, lékárna. Jsou zde zajištěny základní služby a zdravotní péče. Pod městem funguje také stavební úřad nebo městská policie. Krásnou dominantou města je barokní zámek s rozsáhlým parkem. Působí zde 6 spolků a klubů: Atletický fotbalový klub Veltrusy, Sokol, Asociace sportu pro všechny, Rodinné centrum Havránek, Baráčníci a SDH. Je to město s bohatou kulturní a historickou tradicí. Město informuje své občany o dění v pravidelně vydávaných Veltruských listech. Ačkoliv se jedná o městečko, má spíše venkovský charakter a je častým cílem turistů. Nejvíce navštěvovaný je areál zdejšího zámku, který byl po rozsáhlých povodních v roce 2002 rekonstruován a opět zpřístupněn veřejnosti. Je velkou turistickou atraktivitou, rovněž tak akce pořádané v areálu zámku a zámecká restaurace. Oblíbenou atrakcí jsou rovněž vyjížďky na koních po areálu zámku. Je vidět, že v okolí městečka probíhá nová výstavba a město se rozrůstá o nové obyvatele. Občanům zřejmě na životě v obci záleží, protože se podílejí na společenských a kulturních či sportovních aktivitách. V posledních volbách zde kandidovalo 5 politických subjektů, z toho 2 politické strany. Volilo se 11 členů zastupitelstva.

4.1.5. Neratovice – město

Neratovice se nachází mezi Prahou a Mělníkem. Žije zde kolem 16 tisíc obyvatel, dělí se na šest městských částí. Je to převážně průmyslové město, známé svou chemickou výrobou, kde pracuje velká část obyvatelstva. Je zde celá řada příspěvkových organizací: Společenský dům Neratovice, Městská knihovna, DDM, dům pro seniory, Plavecký bazén, tři základní školy, umělecká škola, mateřské školy. Dalšími organizacemi jsou: osmileté gymnázium, SOŠ a SOU Neratovice, Farní charita a poskytovatelé sociální péče a sociálního bydlení. Funguje zde také městský zvířecí útulek. Je zde spousta obchodů, živnostníků, firem a služeb. Jsou zde zajištěny veškeré služby, zdravotní péče v městské nemocnici s poliklinikou. Je zde velmi dobré dopravní spojení, jak v rámci autobusové, tak železniční dopravy. Město informuje své občany prostřednictvím svého periodika Listy města Neratovice. Neratovice jsou velice sportovním městem. Působí zde 22 sportovní klubů a oddílů. Samospráva je tvořena starostou dvěma místostarosty, radou a zastupitelstvem. Je zřízen kontrolní a finanční výbor a komise prevence kriminality. Zastupitelstvo má 21 členů, rada má 7 členů. V posledních komunálních volbách kandidovalo 8 politických subjektů na

8 kandidátních listinách, což je oproti předchozím letům setrvalý pokles, jak v celkovém počtu kandidujících subjektů, tak politických stran.

4.1.6. Kralupy nad Vltavou – město

Město Kralupy nad Vltavou se nachází severně 20 km od Prahy v blízkosti dálnice D8. Město se dělí na 5 částí a žije zde více než 18 tisíc obyvatel. Je zde dobré dopravní spojení s Prahou a dalšími městy. Funguje jak Pražská integrovaná doprava, tak železniční spojení. Kralupy nad Vltavou jsou podobně jako Neratovice zaměřeny na chemický průmysl. Je zde Městská knihovna, Městské muzeum, řada kulturních a historických památek, působí zde 8 sportovních klubů, funguje zde Městská policie, sociální služby. Lékařské služby jsou zajištěny městskou poliklinikou a nemocnicí. Z veřejných institucí zde působí finanční úřad, úřad práce a více než dvě desítky dalších úřadů a veřejných institucí. Vzdělávání zajišťuje 9 základních škol včetně speciální a umělecké, 3 střední školy a několik mateřských škol. Zastupitelstvo má 21 členů, v jeho čele je starosta a dva místostarostové. Je zřízen kontrolní a finanční výbor. Rada má 7 členů. Jsou zřízeny dvě komise: povodňová a sociálně právní ochrany dětí. V posledních komunálních volbách kandidovalo 6 subjektů, z toho 5 politických stran.

4.2. Průběh šetření

V následujících kapitolách jsou popsána jednotlivá šetření ve zvolených municipalitách. Analýzou složení kandidátních listin kandidujících stran vybraných municipalit dle dat Českého statistického úřadu byly zjištěny a vyhodnoceny následující skutečnosti: charakter a počet kandidujících subjektů, složení kandidátních listin a postavení kandidujících subjektů, složení nově zvolených zastupitelstev, počet získaných mandátů a v neposlední řadě také počet nezávislých kandidátů versus počet kandidujících politických stran. Průměrná volební účast obcí mělnického okresu (46, 31 %) byla porovnána s průměrnou volební účastí šetřené obce.

Nejprve byly pečlivě prostudovány a analyzovány kandidátní listiny všech 68 obcí okresu Mělník. Obce byly primárně velikostně rozlišeny dle počtu zastupitelů. Byl sledován počet kandidujících subjektů z hlediska plurality, a to zejména v malých venkovských obcích, které se s problémem volební soutěže potýkají nejvíce. Další oblastí šetření byl poměr politických stran vůči ostatním kandidujícím subjektům. V tabulkách u jednotlivých obcí jsou výsledky přehledně zaznamenány. Výstupy a podklady z šetření kandidátních listin byly vhodným a bezpodmínečným podkladovým materiálem pro další fázi šetření formou semistrukturovaných rozhovorů kandidujících aktérů.

U některých obcí okresu se objevila další specifika formy kandidatury a vyvstala potřeba se jimi dále zabývat. Podrobnější popis tohoto stále hojněji se vyskytujícího jevu viz. kapitola 5.2.1. Výzkum byl proto rozšířen ještě o další doplňující rozhovory se zástupci identifikovaných obcí.

Na základě vyhodnocení cenných informací získaných v rámci semistrukturovaných rozhovorů (viz kapitola 4.2.7) bylo možné zachytit rovněž volební a předvolební atmosféru v šetřených municipalitách.

4.2.1. Kandidující strany obec Cítov

V obci Cítov byla volební účast více než 56 %, tedy cca 10 % nad průměrem okresu. Voliči odevzdali 7106 platných hlasů. V obci je voleno 15 zastupitelů. Sestaveno bylo 5 kandidátních listin, z nichž 4 byly plně obsazené a jedna pouze osmičlenná, což byla kandidátní listina ČSSD. Kandidovaly 2 politické strany a 3 hnutí. Druhou politickou stranou byla SPD. Opět se potvrdilo, že pokud strana plně neobsadí kandidátní listinu, je velmi znevýhodněna. Částečně obsazená kandidátka ČSSD nezískala žádný mandát. (viz Tabulka 5) V obci je poměrně stabilní jádro, které je opakovaně voliči voleno. Dlouhodobě působící vedení obce cítí potřebu generační obměny a hledá adekvátní nástupce. Bohužel voliči jsou poměrně konzervativní a nováčkům nedávají příliš šanci. Na volební taktiku některých kandidujících stran napsala rozzlobená občanka stížnost na obecní úřad. Jelikož obdržela předvolební letáček do schránky na dopisy, ale jeho obsah jí velmi rozzlobil kvůli očerňujícím výročkům na adresu současného vedení.

Tabulka 5 Výsledky voleb obec Cítov

Kandidátní listina	Počet kandidátů	Počet mandátů	Platné hlasy
Česká strana sociálně demokrat.	8	0	169
Svob. a př. dem.-T. Okamura (SPD)	15	2	1110
SNK 1	15	6	2813
SPOLUOBČANÉ	15	3	1326
SNK 2	15	4	1688

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

4.2.2. Kandidující strany město Liběchov

Volební účast v obci více než 58 %, tj. 12 % nad průměrem okresu. Počet odevzdaných platných hlasů byl 4129. Obec má dva volební okrsky: Liběchov a Ješovice. Proti sobě zde kandidovala dvě volební uskupení. Mezi nimi nebyla ani jedna politická strana. Obě hnutí měla velmi podobný název Pokračujeme společně a Společně. Obě kandidátky měly plný počet kandidátů dle počtu zastupitelů. Ačkoliv na první pohled se jedná zdánlivě nevýraznou politickou soutěž, probíhal velmi silný předvolební boj protistran v poměrně bouřlivé předvolební kampani vedené na straně nově vzniklé opoziční kandidátky. Jednalo se o veřejný mítink, kde se nově vzniklá strana jala představit svůj program a jednotlivé kandidáty. Tento prostor také využila převážně na kritizování a očerňování současného vedení obce. Účast občanů na mítinku byla velmi malá. Občané jsi byli pravděpodobně vědomi, že za jedno volební období nemohlo současné vedení dát do pořádku vše, co bylo za předchozí tři volební období pokaženo nebo zanedbáno vedením minulým. Občané svým postojem ve volbách dali najevo, že tyto negativní kampaně příliš nepodporují a neschvalují. Počet hlasů tomu rovněž odpovídá. Viz Tabulka 6.

Tabulka 6 Výsledky voleb obec Liběchov

Kandidátní listina	Počet kandidátů	Počet mandátů	Platné hlasy
POKRAČUJEME SPOLEČNĚ	9	7	3219
SPOLEČNĚ	9	2	910

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

4.2.3. Kandidující strany městys Všetaty

Počet volených členů zastupitelstva městyse je 15 členů. V cca dvou tisícovém městě byly sestaveny pouze 2 kandidátní listiny, jedna za pravicovou stranu Česká pravice a druhá za hnutí Náš městys. (Tabulka 7) Volební účast byla pod 50 % hranicí a lehce nad průměrem volební účasti okresu. Voliči odevzdali 11464 platných hlasů. Všechny kandidáti kandidovali jako bezpartijní kromě jednoho kandidáta. Strana Česká pravice získala 4 mandáty a ztratila tak 11 pozic z předchozího volebního období, kde byla jedinou kandidující stranou a získala tehdy všechny mandáty. V současné době přešla do opozice a vítěznou kandidátkou, která získala 11 mandátů se stala kandidátka hutí Náš městys. Do roku 2002 byla vidět poněkud větší volební soutěž, kdy docházelo k vytvoření 3–4 kandidátek, objevuje se ještě určitá snaha KDU-ČSL obsadit místa na kandidátní listině, i když neúspěšně. V 90. letech již také bylo patrné pravicovější zaměření občanů, v té době ještě úspěšná strana ODS získala 8 mandátů. Následující volební období se zde však již někteří členové ODS transformovali do nově dominující České pravice, která ihned zvítězila a získala nejvíce mandátů. Nyní v posledním volebním období se zdá, že obyvatelé opět zatoužili po změně.

Tabulka 7 Výsledky voleb obec Všetaty

Kandidátní listina	Počet kandidátů	Počet mandátů	Platné hlasy
Česká pravice	15	4	3017
NÁŠ MĚSTYS	15	11	8447

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

4.2.4. Kandidující strany město Veltrusy

Poslední volební účast občanů města Veltrusy byla více než 56 % a o 10 % překročila průměrnou volební účast okresu. Celkem bylo odevzdáno 9 258 platných hlasů. Podařilo se vytvořit celkem dobrou volební soutěž, a to sestavením 5 plně obsazených kandidátních listin. Počtem občanů je město srovnatelné s městysem Všetaty, ale ve Veltrusech se volí pouze 11 členů zastupitelstva, což je o 4 zastupitele méně. Ve volební soutěži se utkala jedna politická strana, jedna koalice a tři hnutí: Sdružení kandidátů KDU-ČSL a mladých NK, ČSSD, „PRO VELTRUSY“, „PRO VŠECHNY“ a PATRIOTI VELTRUSY. Předvolební kampaň se odehrávala na letácích a internetu. Je zde určitý konflikt ohledně přístavby školy, který obec rozděluje. Převážně se jedná o starousedlíky a nově přistěhované občany. Boj byl poměrně vyrovnaný, ale s počtem 5 mandátů zvítězilo hnutí „PRO VELTRUSY“. Oproti předchozím letům je také patrný pokles kandidujících subjektů. V roce 2014 to bylo plných 9 subjektů, z toho 4 politické strany. (Tabulka 8)

Tabulka 8 Výsledky voleb obec Veltrusy

Kandidátní listina	Počet kandidátů	Počet mandátů	Platné hlasy
Sdruž. kan. KDU-ČSL a mladých NK	11	1	734
Česká str. sociálně demokrat.	11	2	1541
"PRO VELTRUSY"	11	5	4144
"PRO VŠECHNY"	11	1	943
PATRIOTI VELTRUSY	11	2	1896

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

4.2.5. Kandidující strany město Neratovice

Voliči v Neratovicích měli možnost vybírat z 8 kandidujících subjektů, z toho 4 byli zástupci parlamentních stran: Komunistická strana Čech a Moravy, Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová, Občanská demokratická strana a Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD). Nejúspěšnější byla strana ODS, která získala 3 mandáty, KSČM a SPD získaly po 1 mandátu a KDU-ČSL nezískala žádný mandát. Dalšími kandidujícími subjekty jsou sdružení nezávislých kandidátů a politická hnutí: NeraHnutí, Společně pro Neratovice, NERATOVICE JINAK a Volba pro Neratovice. Jako zcela nové uskupení vzniklo NeraHnutí a Volba pro Neratovice, která však vyšla z předchozího uskupení Volba pro město s jistou obměnou kandidujících. Ostatní hnutí již existovala v předchozím volebním období. Nové hnutí vzniklo jako hnutí odporu proti některým plánovaným a uskutečňovaným projektům současné radnice. Tato uskupení mají většinou krátkodobé trvání a zanikají zpravidla s odezněním aktuálního, občas i uměle vytvořeného problému. Počet kandidujících subjektů má v posledních třech obdobích sestupnou tendenci. Zatímco v roce 2006 to bylo 13 kandidujících uskupení, v roce 2010 kandidovalo 11 stran a v roce 2018 pouze 8 subjektů. Zejména vidíme v průběhu let úbytek politických stran a přírůstek v počtu hnutí. Volební účast byla 10 % pod hranicí průměru za okres, tj. 36,58 %.

Tabulka 9 Výsledky voleb obec Neratovice

Kandidátní listina	Počet kandidátů	Počet mandátů	Platné hlasy
Křesťan. Demokrat. unie-Čs. str. lid.	9	0	1090
Komunistická str. Čech a Moravy	21	1	5049
Občanská demokratická strana	21	3	10936
Volba pro Neratovice	21	1	5341
NERATOVICE JINAK	21	5	20100
Společně pro Neratovice	21	2	10251
NeraHnutí	21	8	30617
Svob. a př. dem.-T. Okamura (SPD)	21	1	5952

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

4.2.6. Kandidující strany město Kralupy nad Vltavou

V posledních volbách měli voliči možnost vybírat ze 6 kandidujících subjektů, z toho 5 politických stran: ANO, Česká strana sociálně demokratická, KSČM a nezávislí, ODS, STAN. Posledním kandidujícím bylo hnutí Kralupy Nová Vlna. Všechny kandidátní listiny byly plně obsazeny. Je to pokles počtu kandidátních listin oproti minulým volbám z 9 na 6. Nejvíce mandátů získali STAN, kteří získali 6 mandátů a ztratili tak 1 mandát. Zcela vypadla z volební soutěže KDU-ČSL, SPD a Česká pirátská strana. Z předchozích voleb nastala změna u ODS, která byla v koalici s TOP 09 a nyní stála samostatně. ČSSD ztratila 2 mandáty a nyní nezískala žádný mandát, hnutí ANO zůstalo na stejném počtu 4 mandátů, KSČM ztratila jeden mandát a získala 2 mandáty, ODS vystoupením z koalice 2 mandáty získala ve svůj prospěch ze 3 na 5 a STAN jeden mandát ztratila, získali 6 mandátů. Dá se konstatovat, že ve městě je určité jádro zastupitelstva, které je poměrně stabilní, již několik volebních období a občas se obmění pozice jeho členů doplněno o nově zvolené kandidáty. Minimálně 5-6 členů má poměrně silnou pozici již 6. volební období. Voleb se účastnilo 39, 49 % voličů, tj. 7 % pod průměrem za okres.

Tabulka 10 Výsledky voleb obec Kralupy n. V.

Kandidátní listina	Počet kandidátů	Počet mandátů	Platné hlasy
Česká str. sociálně demokrat.	21	0	3824
ANO 2011	21	4	18137
KRALUPY Nová Vlna	21	4	18797
KSČM a NK	21	2	10220
Občanská demokratická strana	21	5	22738
STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ	21	6	29678

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

4.2.7. Kvalitativní rozhovory s jednotlivými kandidáty

Formou e-mailu bylo vysvětlujícím dopisem náhodně vybráno a osloveno 30 kandidátů do zastupitelstev obcí, kandidujících v roce 2018. V dopise byl vysvětlen účel rozhovoru a jeho zaměření (viz přílohy). Byla nabídnuta možnost volby způsobu komunikace: osobní setkání, setkání formou on-line nebo na základě telefonického rozhovoru. Nakonec většina oslovených zvolila způsob prostřednictvím komunikačních sítí a pouze dva lidé volili osobní setkání. Vzhledem k epidemiologické situaci v zemi, která je dlouhodobě nepříznivá již po dobu jednoho roku a opakovanými vládou nařízenými opatřeními k omezení kontaktů osob, byla osobní komunikace omezena na minimum a probíhala za bezpečnostních hygienických opatření, aby nebylo ohroženo zdraví dotazovaného i dotazujícího. Někteří respondenti si před rozhovorem žádali zaslat otázky. Je to určitá nevýhoda pro spontánnost odpovědí, ale na druhou stranu je pochopitelné, že mohla být určitá obava z charakteru a zaměření otázek, proto byly v několika případech otázky zaslány předem.

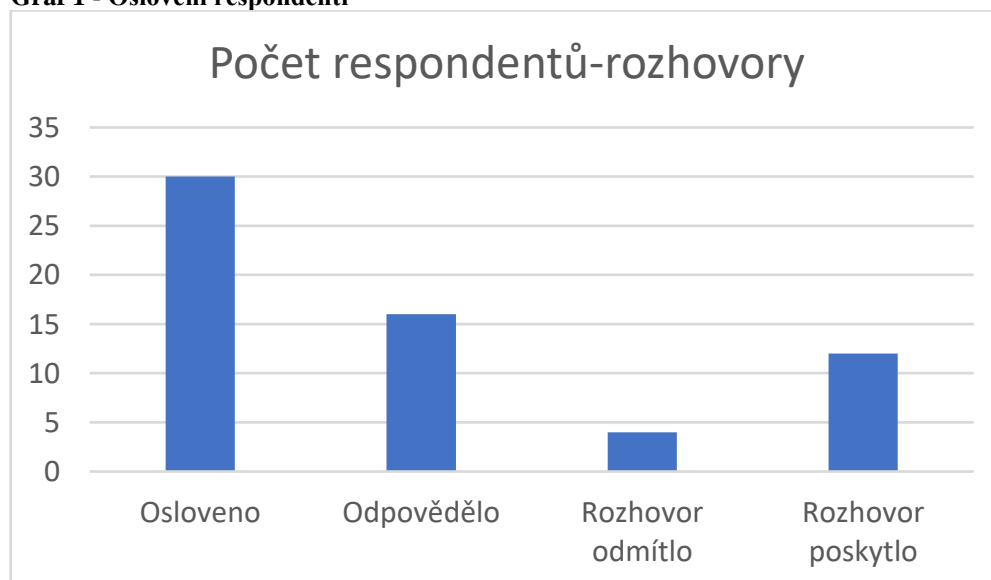
Otázky v rozhovoru byly předem připraveny (viz přílohy), ale během rozhovoru vyplynuly i některé další otázky, které byly zodpovězeny a doplněny k tématu. Většina otázek byla volných, pouze dvě byly uzavřené. Byly zařazeny také otázky kontrolní, které se během

rozhovoru tematicky opakovaly, ale formulace byla odlišná. V poslední otázce byl respondentovi ponechán prostor pro vlastní konstatování, názor k dané problematice a vyjádření. Seznam otázek byl dvakrát přepracován na základě pretestu, který byl uskutečněn zainteresovaným zastupitelem. Na základě pretestu byly některé otázky upraveny a některé byly odstraněny a nahrazeny jinými. Například otázka, zda kandidát zná dobře volební systém a jeho úskalí byla nahrazena několika otázkami, které se vztahují na způsob sestavování kandidátní listiny a zdůvodnění zvoleného postupu.

Jeden z rozhovorů se uskutečnil v tříčlenné skupině formou on-line. Výhodou bylo získání více odpovědí najednou. Nevýhodou byla náročnost zachycení odpovědí. Po vzájemné dohodě s respondenty byl rozhovor nahrán a po zapsání odpovědí, na žádost dotazovaných opět vymazán. Časová náročnost rozhovorů byla kolem 40 minut, dle komunikačních schopností a časových možností dotazovaného. Většina respondentů byla ráda, že se mohou k tématu vyjádřit, že mohou říci svoje názory a podělit se svými zkušenostmi, jak s prací zastupitelů, tak s volbami a volebním systémem.

Ze 30 oslovených respondentů se 4 respondenti omluvili, že z osobních důvodů rozhovor neposkytnou, 16 jich rozhovor přislíbilo, 10 oslovených na dopis nereagovalo a 12 rozhovorů se nakonec uskutečnilo. (Viz **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**) Oslovení zastupitelé nebo kandidáti byly různých pozic v zastupitelstvu, nebo nejsou v zastupitelstvu, byli oslovováni jak řadoví zastupitelé, tak starostové, místostarostové nebo radní. Rozhovorů se zúčastnili jak nováčci v komunální politice, tak již zkušení dlouholetí matadoři. Dotazováni byli jak lídři stran, tak kandidáti z volitelných i nevolitelných míst.

Graf 1 - Oslovení respondenti

Zdroj: Vlastní zpracování

Vyhodnoceno bylo tedy celkem 12 uskutečněných rozhovorů. Překvapující byla ochota a otevřenost, s jakou dotazovaní respondenti odpovídali, samozřejmě i nad rámec kladených otázek. Převažující bylo nadšení a zapálení pro práci v komunální politice, pokud se jednalo o lidi stále působící ve své funkci.

Rozhovory probíhaly průběžně v časovém horizontu cca jednoho měsíce, dle časových možností oslovených respondentů. Po vyhodnocení výsledků a uzavření šetření se jich ještě několik ozvalo. Většinou se omlouvali z důvodu nemoci, která v současné době ochromila život v zemi a ovlivnila tak celou řadu lidských osudů. Přestože je od minulých komunálních voleb přece jen určitý časový odstup, nebyl u dotazovaných žádný velký problém s rozpomenutím se na situaci.

Rozhovory přinesly cenné informace vhodně doplňující číselná data vyhodnocená z výsledků voleb ČSÚ. Podstatné jsou zejména informace vytvářející ucelený obraz průběhu sestavování kandidátních listin s ohledem na účinky mechanismu volebního systému a volby způsobu hlasování voličů.

Většina oslovených kandidátů, přestože si uvědomují význam pořadí kandidátů na kandidátní listině, nabývá dojmu, že voliči využívají převážně možnosti užití preferenčních hlasů. Tyto názory se vyskytovali rovněž u zástupců větších obcí nad 15 tisíc obyvatel.

Pro ucelnější výsledky by bylo nutné provádět šetření ještě v dalších velikostně rozdílných municipalitách s obyvateli nad 50 tisíc a nad 100 tisíc obyvatel. Výzkum i tak však přinesl poměrně názorný obraz způsobu sestavování kandidátních listin, uvědomování si jejich funkce a jejich úlohy v principů hlasování a přidělování mandátů.

5. Výsledky a diskuse

5.1. Analýza statistických dat výsledků voleb

Analýzou statistických dat výsledků komunálních voleb v roce 2018 v šetřených obcích mělnického okresu byly zjišťovány zejména skutečnosti ohledně počtu a charakteru kandidujících celků nebo jednotlivců, obsazenost či neobsazenost kandidátní listiny, úspěšnost či neúspěšnost kandidátů, počet získaných mandátů, mandáty získané díky preferencím, rozdílnost v přidělených mandátech vlivem účinků volebního systému. Analýza byla zaměřena především na data sebraná v 68 obcích mělnického okresu, a zvláště pak podrobněji v obcích popsanych v kapitole 4.1. Jedná se o obce Cítov, Liběchov, Veltrusy, Všetaty, Neratovice a Kralupy nad Vltavou. Výsledky analýzy posloužily především k vytvoření určitého základního pilíře výzkumu. Zjištěním požadovaných dat se vytvořil rámec pro bližší a podrobnější šetření v dané municipalitě.

5.1.1. Užití preferenčních hlasů – panašování

Kromě výše uvedených způsobů šetření byly kandidátní listiny zkoumány především z pohledu účinků volebního systému se zaměřením na užití preferenčních hlasů. Užití preferenčních hlasů, jak již bylo dřívějšími studii prokázáno, není finálně hlavním kritériem distribuce mandátů. Následující tabulkové přehledy ukazují, kolik kandidátů z jednotlivých uskupení v jednotlivých municipalitách získalo velký počet preferenčních hlasů, ale přesto nezískalo mandát. Jedná se ty o kandidáty, kteří získali větší počet preferencí než jejich kolegové, ti ale měli nižší pořadové číslo na kandidátní listině, a tedy mnohem výhodnější pozici pro získání mandátu.

Tabulka 11 Výsledky preferenčních hlasů

Město: Cítov Kandidátní listina	K – kandidát, M – mandát, PFH – preferenční hlasy		
	Počet K s PFH bez M	Počet M	Počet M díky PFH
Česká strana sociálně demokrat.	0	0	0
Svob. a př. dem.-T. Okamura (SPD)	0	2	1
SNK 1	1	6	2
SPOLUOBČANÉ	0	3	2
SNK 2	0	4	3

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

Tabulka 12 Výsledky preferenčních hlasů

Město: Liběchov Kandidátní listina	K – kandidát, M – mandát, PFH – preferenční hlasy		
	Počet K s PFH bez M	Počet M	Počet M díky PFH
POKRAČUJEME SPOLEČNĚ	0	7	0
SPOLEČNĚ	0	2	0

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

Poslední sloupec tabulky č.11-16 zase naopak ukazuje počty získaných mandátů právě díky preferenčním hlasům. Přestože kandidáti měli na kandidátní listině vyšší pořadové číslo a byli tedy na tzv. nevolitelném místě, mandát získali.

Tento jev nelze vztáhnout k velikosti obce. Jak je patrné ze srovnání velikostně obdobných obcí (vzhledem k počtu obyvatel) viz Tabulka 11 a Tabulka 12 se jev vyskytl, a to pouze u 1 ze 7 kandidujících subjektů.

Tabulka 13 Výsledky preferenčních hlasů

Město: Všetaty Kandidátní listina	K – kandidát, M – mandát, PFH – preferenční hlasy		
	Počet K s PFH bez M	Počet M	Počet M díky PFH
Česká pravice	2	4	1
NÁŠ MĚSTYS	1	11	0

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

Tabulka 14 Výsledky preferenčních hlasů

Město: Veltrusy Kandidátní listina	K – kandidát, M – mandát, PFH – preferenční hlasy		
	Počet K s PFH bez M	Počet M	Počet M díky PFH
Sdruž. kan. KDU-ČSL a mladých NK	0	1	1
Česká str. sociálně demokrat.	0	2	2
"PRO VELTRUSY"	0	5	0
"PRO VŠECHNY"	0	1	1
PATRIOTI VELTRUSY	0	2	0

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

U dalších velikostně obdobných obcích (Tabulka 13 a Tabulka 14) je výskyt u tří kandidátů obce Všetaty, tedy na dvou kandidátkách ze dvou, naproti tomu u obce Veltrusy se nevyskytl žádný. Je patrné, že nerozhoduje ani počet kandidujících subjektů. Tabulka 14 ukazuje počet výskytů nula, přesto, že zde kandidovalo pět subjektů, Tabulka 13 ukazuje dva výskyty kandidátů s PFH, kteří mandát nezískali u každého s kandidujících subjektů.

Tabulka 15 zobrazuje výsledky šetření u obce s více než 15 tisíci obyvateli. Kandidovalo zde osm subjektů a z toho se sledovaný jev vyskytl pouze u dva z nich a to u šest kandidátů. Získaných mandátů díky preferenčním hlasům je také poměrně zanedbatelné množství vzhledem k celkovému počtu 21 mandátů u šetřené municipality.

Ve velikostně srovnatelné municipalitě Kralupy nad Vltavou viz Tabulka 16 je počet kandidátů s preferenčními hlasy bez získání mandátu ještě nižší než v obci Neratovice, a naopak počet získaných mandátů díky preferencím je srovnatelný. Dle šetření kandidátních listin všech 68 obcí okresu byl způsob panašování zaznamenán častěji u menších obcí, kde, jak se potvrdilo v rozhovorech se zastupiteli, se lidé velmi dobře osobně znají. V obcích, kde proti sobě kandidovalo dvě a více uskupení bylo naopak voličům a příznivcům některé z kandidujících stran doporučováno ze strany kandidujících, aby označili ve volbách celou kandidátku.

Tabulka 15 Výsledky preferenčních hlasů

Město: Neratovice Kandidátní listina	K – kandidát, M – mandát, PFH – preferenční hlasy		
	Počet K s PFH bez M	Počet M	Počet M díky PFH
Křesťan. Demokrat. unie-Čs. str. lid.	0	0	0
Komunistická str. Čech a Moravy	0	1	0
Občanská demokratická strana	0	3	1
Volba pro Neratovice	0	1	1
NERATOVICE JINAK	5	5	0
Společně pro Neratovice	0	2	0
NeraHnutí	1	8	0
Svob. a př. dem.-T. Okamura (SPD)	0	1	1

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

Tabulka 16 Výsledky preferenčních hlasů

Město: Kralupy n. Vltavou Kandidátní listina	K – kandidát, M – mandát, PFH – preferenční hlasy		
	Počet K s PFH bez M	Počet M	Počet M díky PFH
Česká strana sociálně demokrat.	0	0	0
ANO 2011	0	4	2
KRALUPY Nová Vlna	1	4	0
KSČM a NK	1	2	0
Občanská demokratická strana	1	5	0
STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ	0	6	2

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

V šesti obcích, kde kandidovali pouze jednotliví kandidáti sami za sebe, je toto šetření bezpředmětné. V obcích, kde je pouze jedna skupinová kandidátní listina, ale kandiduje alespoň o dva kandidáty více, se tato skutečnost rovněž objevila. Z celkového počtu 62 obcí se v 28 z nich minimálně jednou objevují kandidáti s vyšším počtem preferenčních hlasů, než je nejnižší počet hlasů u jejich zvolených kolegů na kandidátce. Rekordmanem je v tomto případě jedna kandidátní listina v obci Dolní Bečkovice, kde na 15členné kandidátní listině získalo 10 z 15 kandidátů více hlasů než jeden ze zvolených kandidátů s nejnižším počtem hlasů, který mandát získal.

Je jasné, že z výsledků na základě šetření několika desítek obcí jednoho okresu nelze usuzovat paušálně a dělat nějaké zásadní závěry ohledně účinků preferenčních hlasů. Nic méně na zkoumaném vzorku obcí je vidět, že téměř 50 % z nich by s ohledem na primární užití preferenčních hlasů mělo odlišné složení zastupitelstva.

5.1.2. Výsledky celkové analýzy kandidátních listin

Podrobným šetřením kandidátních listin v 69 municipalitách mělnického okresu bylo zjištěno, že kandidáti si stále více uvědomují účinky volebního systému, který ač se může zdát jako personalizovaný, tak především zvýhodňuje strany před jednotlivými kandidáty. Samostatně kandidující nezávislí kandidáti se objevují zcela výjimečně. V šesti obcích

okresu (Újezdec, Želízy, Stránka, Olovnice, Nedomice, Lhotka) byl zaznamenán jev, kdy kandidovalo jednotlivě nejméně tolik kandidátů, kolik je mandátů, případně o několik málo více. Z toho vyplynuly otázky, které se staly předmětem dalšího šetření. Využívají tuto možnost menší municipality, kde se nepodaří sestavit více kandidátních listin nebo kandidáti nejsou ochotní společně vytvořit kandidátní listinu? Jedná se o dohodu? Vysvětlení viz kapitola 5.2.1

Přehled rozdělení obcí dle počtu kandidátních listin zobrazuje **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů..** Jednotliví kandidáti proti straně se objevují spíše sporadicky a v žádném z těchto případů se samostatnému kandidátu nepodařilo uspět a získat mandát.

Graf 2 - Obce dle počtu kandidátek

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

Tento jev opět poukazuje na zvýhodnění uskupení proti jednotlivcům. Dle grafu 2 vidíme, že ve většině obcí probíhá určitá volební soutěž, jelikož kandidují více než dva politické subjekty. Také je ale patrné, že je téměř stejné procento obcí s jednou kandidátkou a se dvěma kandidátkami.

Výsledky šetření kandidátních listin se staly podkladem pro další výzkumnou část práce zaměřenou na semistrukturované rozhovory s jednotlivými kandidáty a nově zvolenými zastupiteli šetřených municipalit.

5.2. Vyhodnocení rozhovorů

Smyslem rozhovorů bylo zjistit, jak kandidáti přistupují ke kandidatuře, jak jsou obeznámeni s mechanismem volebního systému a zdali jsou schopni jej využít nebo se přizpůsobit

tomuto mechanismu. Dále bylo možné zjistit, jak si kandidáti uvědomují postupy a možnosti voličů, a jejich schopnosti využívat preferenční hlasy.

Po provedení pretestu se ukázalo, že bude důležité znát motivaci pro kandidaturu daného respondenta, protože se zde objevila spojitost s informovaností kandidáta a také se znalostí účinků volebního systému. Ti, kteří chtěli kandidovat, byli lídry kandidátek nebo mezi hlavními iniciátory sestavení kandidátek, tak investovali v předvolební kampani mnoho času, peněz a energie a zjistili si také potřebné informace podstatné pro úspěch ve volbách. Ti, kteří sbírali podpisy voličů potřebné pro podání kandidátní listiny, již dělali předběžný průzkum svých šancí na úspěch. Měli také od voličů zpětnou vazbu, zda daný kandidát má předpoklad dobré podpory voličů či právě naopak.

Většina otázek rozhovoru směřovala na způsob sestavování kandidátních listin, na použití nebo nepoužití nějaké taktiky, voleného způsobu, jakým oslovují potencionální kandidáty a jak je získávají pro kandidaturu.

Na počátku rozhovoru byla pokládána otázka na motivaci kandidatury daného kandidáta. Záleželo především, zda byl kandidát lídrem strany, tvořil tedy jádro kandidátky, nebo zda se jednalo o kandidáta, který již kandidoval opakovaně, nebo zda se jednalo o zcela novou kandidaturu. Z 12 dotazovaných byly pouze dva nově kandidující. Ostatní již kandidovali opakovaně, nic méně v rozhovoru se vyjádřili i k první kandidatuře. Při první kandidatuře šlo tedy převážně o to, podpořit kandidátku, ale být tzv. jen do počtu. Jeden zastupitel vypověděl, že přestože byl poprvé na nevolitelném místě, tak se přesto do zastupitelstva dostal, protože dostal preferenční hlasy. V současné době již pracuje třetí volební období. V prvním volebním období, jak uvedl se učil a tzv. „rozkoukával“ a bylo to hlavně o sbírání zkušeností. Největší motivací, která se v odpovědích stále opakovala, je potřeba „udělat něco pro svou obec“, pokračovat v započaté práci, pomáhat druhým, být aktivní, udělat něco pro svou část města nebo část obce, získat výhody pro školu. 9 z 12 kandidátů byli v první kandidatuře někým osloveni, tři byli sami iniciátoři a oslovili ostatní.

Nikdo z dotazovaných neměl problém s rozhodováním, za koho kandidovat, přestože se některým stalo, že je opozice oslovila a snažila se je získat na svou stranu. Na otázku jednomu z nich, proč odmítl, byla odpověď „ztráta důvěry voličů“.

Při sestavování kandidátních listin vyplynulo, že pokud šlo o současné jádro původní kandidátky, tak si několik lidí rozdělí úlohy a vzájemně se domluví na postupu. Někde si určují počty, kolik lidí má kdo oslovit. Jinde zase dbají na to, aby měli kandidátku vyváženou z hlediska toho, ve které části města nebo obce dotyčná osoba bydlí, aby byly v zastupitelstvu zastoupeny různé části obce. Jeden ze současných místostarostů uvedl, že se pečlivě rozhodovali, koho a jaké zastoupení by na kandidátce chtěli mít a proč. Nejvíce se opakovali odpovědi, že má jít o lidi stejně smýšlející, s podobnými názory na věc. Někdo to označil jako „spřízněné duše“ nebo zazněl výrok „musejí s námi hrát stejnou notu“. V podstatě totéž odpověděl kandidát za politickou stranu, i když tam dle odpovědi byli oslovováni lidé stejně politicky smýšlející. Kdo však jsou lidé stejně politicky smýšlející? Jsou to opět lidé, kteří zastávají stejné nebo podobné názory na danou problematiku nebo oblast, lidé podobných názorů a zaměření. Lze tedy konstatovat, že lidé stejně politicky smýšlející jsou také jaksi tzv. „naladěni na stejnou vlnu“. Jeden z lídrů kandidátky uvedl, že usilovali mít na kandidátce určitou škálu profesí, což je při práci v zastupitelstvu užitečné a rovněž popularita určitých profesí u voličů byla prokázána. Při sestavování nové kandidátky se většina oslovených shodla na tom, že je spíše těžší získat kandidáty na přední místa. Počet

těch, kteří chtějí kandidovat a skutečně pro obec nebo město pracovat, je opravdu málo a stále se snižuje. Většina chce být spíše na nevolitelných místech. Nejvíce si asi na tuto skutečnost postěžovali kandidáti za politické strany. Jeden z nich to označil za pokrytectví, že dnes všichni chtějí být nezávislí a apolitici, a přesto to tak v podstatě není.

K taktice při se stavování kandidátky a obsazování jejich konkrétních pozic bylo uváděno, že se jednalo o vzájemnou diskusi oslovených kandidátů, kdo a proč se chce nebo může či nemůže při případném zvolení práci věnovat, dále byly zvažovány i časové možnosti z hlediska vytížení v rámci vykonávané profese, nebo zda je kandidát ochoten se případně profese na čas vzdát při výkonu funkce starosty nebo místostarosty. Na první pozice se skutečně obsazují kandidáti, kteří o zvolený mandát stojí a stojí také o práci zastupitele. Připouštějí, že se může jednat o určitý kalkul ohledně popularity či oblíbenosti navrhovaného a jeho umístění na vhodnou pozici. Pokud byl například na kandidátce lékař či učitel nebo ředitel školy na nevolitelném místě, protože chtěl pouze dané straně pomoci k získání hlasů, většinou se potvrdila popularita určitých profesí mezi voliči. Takový kandidát získal mnoho preferencí a pro něj neočekávaně mandát, kterého se nakonec sám vzdal. V několika municipalitách byla na základě analýzy kandidátních listin zaznamenána použitá taktika rozdělení z jedné kandidátní listiny na dvě. V rozhovorech tato skutečnost byla ověřena a potvrzena. Důvodem jsou šance získat větší počet mandátů než opozice.

Dalším bodem šetření byla skutečnost, zda si navrhovaný kandidát uvědomoval svoje šance, zda pociťoval nějakou výhodu nebo nevýhodu, ať už z pozice umístění na kandidátní listině, nebo z hlediska své popularity, či vykonávané funkce nebo profese, případně pozice zkušeného zastupitele. Nikdo z dotazovaných neuvedl žádnou nevýhodu, kterou by pociťoval z hlediska šancí na úspěch nebo z hlediska pozice umístění na kandidátní listině. Toto může být způsobeno tím, že byli dotazováni většinou úspěšní kandidáti, kteří nakonec získali mandát.

Jako výhodu téměř všichni vnímají skutečnost, že jsou nějak činní ve veřejném životě, nebo se jedná o osoby již osvědčené v pozici zastupitelů. Někteří jsou známí důvodu výkonu svých profesí, jiní působí v oblasti sportu apod. Další jimi vnímaná výhoda spočívala ve výkonu určité profese, kdy mohli kandidáti využít při práci zastupitele svoje některé schopnosti a dovednosti, případně kontakty získané při výkonu této profese. V takovém případě byly na pozici starostů a místostarostů nejvíce uváděny zejména manažerské kompetence, zkušenosti z podnikání, kontakty z podnikání nebo z veřejných činností, dále úřednické a administrativní zkušenosti. Jedna starostka uvedla, že se za ty roky velmi vyškolila v oblasti stavební agendy a stavebního zákona. Kdyby prý tyto znalosti měla již od počátku působení, ušetřila by si spoustu práce a chyb.

Ze strany kandidátky jako celku bylo šetřeno, zda mají strany navzájem o sobě informace, zda si uvědomují určitá rizika, která přinášejí kandidující protistrany, především svou dobře volenou taktikou. Taktika může spočívat ve velmi dobrém promyšleném stylu sestavení kandidátních listin, případně informacemi o probíhající volební kampani protistrany. Ze zaznamenaných odpovědí vyplynulo, že si tyto skutečnosti kandidáti velmi dobře uvědomují. I ve městech nad 10 tisíc obyvatel uváděli kandidující, že se protistrany znají, mají o sobě informace. Hodně informací lze rovněž získat z webových stránek, dále ze sociálních sítí, kampaní, letáků, billboardů a dalších médií, případně různých předvolebních mítinků. V případě negativně zvolených a pomlouvačných kampaní protistran bylo uváděno, že se alespoň mohla očerňovaná strana připravit a případně důsledky této kampaně zmírnit nebo před zahájením voleb vyvrátit některá tvrzení, či se k nim případně vyjádřit. Zkušenosti a

opakovaně volení kandidáti uváděli, že za ně sama hovoří odvedená práce a není třeba se nikterak před pomlouvači a kritiky obhajovat. Připustili však, že takové negativně vedené kampaně může přesto řadu voličů ovlivnit. Některým kandidujícím stranám naopak informace o protikandidátům pomohly v tom, že si uvědomili, co a jak chtějí dělat oni sami a nedají se ovlivňovat. Všichni shodně uvedli, že je samozřejmě informace o nově kandidujících stranách či hnutích zajímavá a většinou je měli k dispozici. Někteří dlouhodobě fungující zastupitelé dokonce uvedli, že věděli, že se formuje nové hnutí z mladších ročníků a těšili se, že je bude mít konečně kdo vystřídat.

Dalším tématem byla predikce možných šancí na úspěch, zda se dá či nedá predikovat počet získaných mandátů a zda nakonec byla očekávání naplněna. Většina opakovaně volených kandidátů dokázala situaci velmi dobře odhadnout. V napětí z očekávání výsledků jsou častěji poprvé se ucházející kandidáti. U některých nově nastupujících zastupitelů byl zaznamenán poměrně profesionální přístup. Samostatně provedli předvolební průzkumy, na jejichž základě velmi dobře odhadli možný počet mandátů. Kandidáti za politické strany se řídili celkovou situací dané strany v zemi a její současné pozice v parlamentu. Byli si velmi vědomi některých politických kauz, které pak negativně ovlivňují postavení stran i na komunální úrovni.

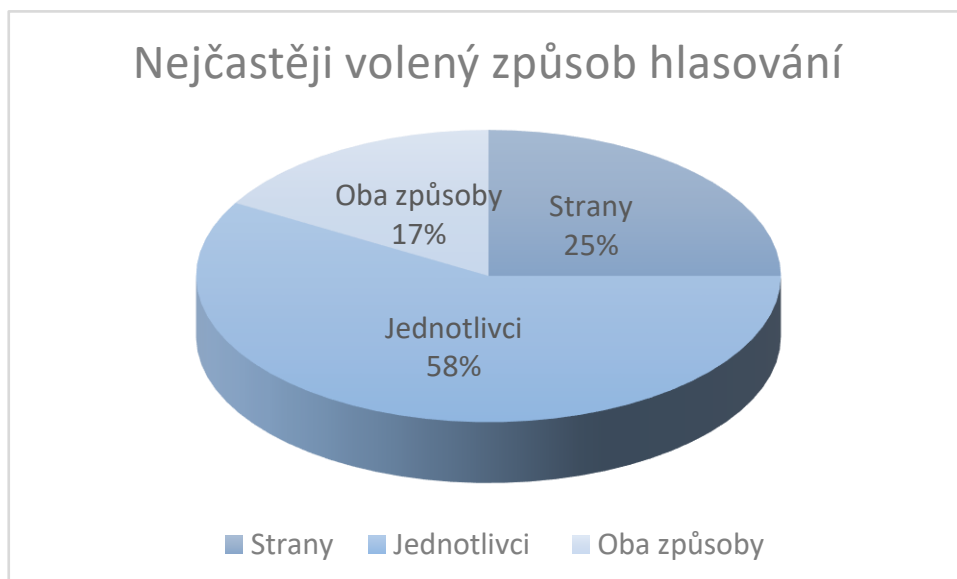
Co se týče informovanosti kandidujících v oblasti problematiky voleb, volebního mechanismu, způsobu kandidatury a dalších souvisejících informací, opět se zcela pochopitelně lišily odpovědi nově kandidujících od odpovědi zkušených a opakovaně kandidujících zastupitelů. Také se lišily odpovědi u kandidátů tzv. „do počtu“, kteří se obvykle s žádnou literaturou ani zákony neseznamovali, pouze čerpali z toho, co znali nebo jim bylo řečeno od zkušenějších kolegů. Lídři nově kandidujících stran, či spíše hnutí byli dobře připraveni a seznámeni s příslušnou legislativou, obvykle zazněl zákon o obcích, jednací řády, volební zákon¹⁹, někteří uvedli, že toho k nastudování bylo mnoho. Také zazněla kritika, že jsou tací kandidáti, kteří jdou do voleb naprosto neseznámeni a neinformováni o dané problematice.

Z předchozích studií v oblasti komunálních voleb je známo, že voliči ze tří možných způsobů hlasování používají většinou označení celé strany nebo uskupení. Z pozice tohoto výzkumu byli tedy jednotliví kandidáti dotázáni na jejich subjektivní vyjádření k této skutečnosti, Výsledky vyjádření jsou patrné z grafu. (Viz Graf 3)

Někteří se vyjádřili ve smyslu, že ví, že je pro kandidátku výhodnější její celé označení, ale přesto jsou přesvědčeni o hojnějším využívání preferenčních hlasů pro jednotlivé osobnosti napříč kandidátkami (panašování). Sílu a význam preferenčních hlasů si kandidáti uvědomují. 10 z 12 dotazovaných se někdy během kandidatury stalo, že se někdo díky preferencím umístil před nimi nebo naopak oni se dostali díky preferencím před ostatní. Jedna kandidátka se v první kandidatuře díky preferencím dostala ze 12. místa na post první, ale mandát odmítla. Jako důvod uvedla, že chtěla jen pomoci svým kolegům na kandidátní listině, ale pracovat jako zastupitel nechce. Právě tento často se vyskytující jev v komunálních volbách jiný zastupitel velmi odsoudil a uvedl, že toto „čachrování“ s hlasy a důvěrou voličů není vůči voličům fér a vnímají to velmi negativně.

¹⁹ 491/2001 Sb. Zákon o volbách do zastupitelstev obcí

Graf 3 Hlasování z pohledu kandidátů

Zdroj: Vlastní zpracování

Na závěr rozhovorů byl dotazovaným osobám ponechán prostor pro samostatné vyjádření k diskutovanému tématu, ať už ke kandidatuře, volebnímu systému nebo práci zastupitele, radního, místostarosty či starosty. Většina zastupitelů se shoduje na skutečnosti, že se jedná o práci časově náročnou a málo ohodnocenou. Na druhou stranu jsou to lidé, kteří chtějí pracovat pro svou obec, protože v tom vidí smysl a za sebou odvedenou práci. Tato činnost je nějakým způsobem naplňuje. Mají za sebou nějaké projekty, jiné například ještě nedokončené a není jim tedy lhostejné, jak tyto projekty dopadnou a zda a jak se dokončí.

Z diskuse také vyplynul určitý problém s nástupnictvím těch, kteří již v obci působí ve vedení dlouhé roky, je to tzv. „generace porevolučních zastupitelů“. Tato generace se již cítí být vyčerpana působením v této oblasti řadu volebních období a rádi by měli nějakého „pokračovatele“. Ve větších městech se takoví nástupci hledají lépe, i když jich prý není mnoho. Zde se rovněž projevila určitá konzervativnost a nedůvěřivost voličů k nově se objevivším kandidátům. Po zkušenosti z předchozího volebního období, kdy nově kandidující kandidovali za stávající uskupení, ale potřebné hlasy voličů nezískali, rozhodli se v dalších volbách raději kandidovat jako zcela nové uskupení a vyplatilo se jim přizvat ještě další nové členy. Tímto způsobem je voliči mnohem lépe přijali, jejich kandidátka získala dokonce stejně mandátů, jako stávající, což bylo z jejich strany naprosto nečekané.

Určitou roli zde sehrává také vzdělání kandidátů. Skutečnost, že lidé s vysokoškolským vzděláním jsou častěji kroužkováni, než ostatní potvrdil jeden mladý začínající zastupitel, který v obci žil krátce, žádného veřejného dění se neúčastnil z důvodů vysokého pracovního vytížení, a přesto byl občany v první kandidatuře kroužkován. Sám uvedl, že si myslí, že důvodem je VŠ vzdělání a titul před jménem.

Zastupitelé se ve většině shodují, že se jedná o potřebnou práci. Trápí je však současná situace s pandemií, která zasáhla celou společnost. Uvědomují si, že bude méně finančních

prostředků pro obce. Co se týká voleb a volební kampaně, nelíbí se jim očerňování protistran, populismus a exhibování.

5.2.1. Výsledky doplňujících rozhovorů

Potřeba doplňujících rozhovorů vyplynula na základě šetření kandidátních listin, kdy byl zaznamenán zjištěný jev u šesti obcí okresu. Jedná se o malé obce od 130 do 550 obyvatel, kde je voleno sedm zastupitelů. Za těchto šest obcí kandidovali jednotliví kandidáti samostatně každý sám za sebe. Jejich minimální počet byl tolik, kolik bylo mandátů, ale většinou tak o dva více. Dle výsledků voleb ČSÚ z předchozích období se tato záležitost ukázala být u některých obcí dlouholetou tradicí a v některých teprve zcela novou záležitostí. Pro výzkum práce bylo zajímavé zjistit, jaké jsou hlavní příčiny zjištěné skutečnosti.

Ze šesti obcí, které takto postupovaly, byli telefonicky osloveni přímo jejich zástupci. Všechny zástupce obcí se podařilo kontaktovat a všichni se spontánně rozhovořili, kdy a jak tato skutečnost vznikla. Někde rozhodnutí vyplynulo na základě určité události či situace po volbách.

Pět zástupců obcí ze šesti vypovědělo, že se jedná o zavedenou tradici, pouze jedna obec to uvedla jako novou zkušenost. Většina starostů se shodla na tvrzení, že jim tento postup připadá spravedlivější, než aby se někteří kandidáti schovávali za kandidátku, která jim přinese potřebné hlasy.

Dalším důvodem je velikost obcí a problém s dostatečným počtem kandidátů. Na otázku, zda se způsob osvědčil, odpověděli shodně, že ano a hodlají v něm i nadále pokračovat.

Starosta obce se 130 obyvateli uvedl, že jim došla se systémem²⁰trpělivost tehdy, když proti sobě kandidovala dvě uskupení a kandidát na posledním místě měl více hlasů než kandidát na prvním místě protikandidátky. Dále uvedl, že se vždy snaží oslovit další občany ke kandidatuře, aby byla zachována určitá volební soutěž a bylo více kandidujících, než je mandátů.

Jedna starostka obce se zmínila, že se objevil problém v souvislosti s daným způsobem kandidatury, když jeden ze zastupitelů onemocněl, nemohl mandát vykonávat a za něj nebyl žádný nově nastupující náhradník, což by v případě uskupení proběhlo. V takovém případě by byly vypsány nové volby. Tomu se chce většina obcí vyhnout, protože další volby musí zafinancovat ze svého rozpočtu. Většina takto malých obcí má navýšený počet zastupitelů z pěti na sedm, aby zůstala v zastupitelstvu ještě personální rezerva. Na otázku, zda se neobávají, že proti jednotlivým kandidátům bude kandidovat uskupení, které by bylo vzhledem k pravidlům volebního systému silně ve výhodě, většinou odpověděli záporně. Buď se toho neobávají z důvodu nedostatku kandidátů a malého zájmu o post zastupitele, nebo mají v obci velmi dobré vztahy a tuto nepsanou dohodu dodržují a respektují. Starosta větší obce (nad 500 obyvatel) zase podotkl, že naopak kritiky zastupitelstva nabádá, ať sestaví v příští volbách kandidátku, že už by si rád konečně odpočinul. Na otázku, proč tedy

²⁰ myšleno komunální volební systém

prostě jen příště nekandiduje, odpověděl, že pokud za ním lidé chodí, přesvědčují ho a on cítí jejich podporu, že je to otázka cti a svědomí.

Jak je patrné z výsledků odpovědí, menší obce se s mechanismem komunálního volebního systému vyrovnávají po svém především v souvislosti s malým počtem kandidátů. Dalším důvodem je skutečnost, že jim tento způsob připadá spravedlivější, protože, se lidé navzájem znají a každý kandiduje sám za sebe, a jak uvedl jeden ze starostů, „nese svou kůži na trh“. Tento postup je však těžko uplatnitelný ve velkých městech s více než několika tisíci obyvateli.

Závěr

Hlavním cílem práce bylo posoudit charakter kandidatury uchazečů o zastupitelské posty. K dosažení hlavního cíle bylo nutné nejprve v rámci dílčích cílů posoudit strategii kandidatury a zhodnotit možné konsekvence na výsledky voleb. V tomto ohledu vyplynuly tři zásadní otázky. Jsou kandidující subjekty schopni používat určitou strategii při kandidatuře? Jsou schopni přizpůsobit kandidaturu volebnímu mechanismu? Mohou určitou zvolenou strategií ovlivnit konečné výsledky?

Výzkum práce vycházel z teoretických předpokladů dané oblasti, kterou je mechanismus ustanovení zastupitelstev obcí, zejména na jeho specifikum spočívající v užití preferenčního hlasování. K dosažení cílů bylo použito několik výzkumných metod. V první fázi proběhla podrobná analýza výsledků voleb ve zvolených municipalitách, dále navazoval sběr dat pomocí semistrukturovaných rozhovorů.

Specifickým nástrojem komunálního volebního systému (jak vyplývá z teoretických poznatků) je užívání preferenčních hlasů. Otázka zvolené strategie kandidatury se týkala mimo jiné i tohoto specifického nástroje a jeho využívání. Co se týká preferenčních hlasů, tak řada kandidátů si uvědomuje tento nástroj velmi zřetelně. Výsledky potvrzují, že je nutné uvažovat jak charakter jednotlivých kandidátů daného uskupení a jejich šance na úspěch, tak možnosti celé kandidátní listiny. Jak se ukazuje, tak se stále stává, že veřejně známá osobnost kandiduje za stranu, aby ji podpořila ve volbách, nechá se zapsat na nevolitelnou pozici někde ke konci kandidátky, ale vlivem preferencí získá mandát, který nakonec odmítne. Některé strany si toto riziko uvědomují a chápou, že to pro voliče může být jisté zklamání. Na druhou stranu, kandidátka mandát i potřebné hlasy získala a na místo odstoupivšího kandidáta nastupuje náhradník. Otázkou zůstává, jak to vnímá volič, který dal volenému kandidátu důvěru a zda to nemůže kandidátce do budoucna spíše uškodit. Strany, které tuto zkušenost mají, se již většinou snaží této situace vyvarovat.

Potvrdilo se, že vhodně volená strategie při sestavování kandidátních listin je skutečně na místě. Jak se ukázalo v rozhovorech, tak zejména lídři stran se nad sestavováním kandidátních listin skutečně zamýšlejí a chtějí předejít určitým obtížím a úbytku mandátů. Svou specifickou strategii našli také v obcích, kde je potíž vůbec najít vhodné kandidáty a obsadit kandidátku. V podstatě si volební systém přizpůsobili svým potřebám a ve snaze jej ještě více personifikovat si zkrátka „domluvili“ systém „každý sám za sebe“.

Dalším typem využívané strategie sestavování kandidátních listin je strategie rozdělení kandidátních listin na dvě, což bylo v několika obcích potvrzeno, například takto postupovali v obci Cítov a Veltrusy. Použití takového postupu nakonec v rozhovorech potvrdili i kandidáti různých uskupení výše zmiňovaných municipalit. Tato taktika umožňuje větší pravděpodobnost získání většího počtu mandátů. Opět samozřejmě záleží, které osobnosti z hlediska popularity v obci budou v popředí kandidátky. V několika obcích se již tato strategie stala běžně používanou. Skutečně se potvrzuje, že si obce dokáží mechanismus volebního systému do určité míry přizpůsobit podmínkám dané obce a velikosti volebního obvodu.

Podobnou strategii použili v municipalitě s 16 tisíci obyvateli, kde se neosvědčilo tzv. „omlazovat“ kandidátku u stávajícího zastupitelstva novými mladými tvářemi, které byly pro voliče neznámé, tak raději vytvořili nové uskupení, které se voličům nejprve

prezentovalo na nějakých akcích, lídrem kandidátky byl nově kandidující, avšak veřejně známý občan působící v oblasti sportu a překvapivě získali velký počet mandátů. Nově zvolení zastupitelé však měli příslibu podporu stávajících zastupitelů. V této municipalitě je poměrně letité stabilní jádro zastupitelstva, které zřejmě cítí potřebu postupně předat úlohu mladší generaci.

U rozhovorů bylo rovněž pozoruhodné, jak mnoho z oslovených zastupitelů posteskl, že komunální politika nemá být o „politikaření“, ale měla by být především o práci pro „svou obec“ a pro její obyvatele. Politické strany v této oblasti rozhodně podporu ztrácejí, jak ostatně vyplývá i z dlouhodobého trendu v komunální oblasti, kde je vidět setrvalý pokles počtu kandidujících politických stran. Je to především pro čím dál více složitější naplnění kandidátní listiny za danou stranu v obci nebo menším městě. Existují samozřejmě i výjimky v některých nejmenších obcích se 200 obyvateli setrvale kandiduje jedna strana a jedno uskupení nezávislých (Zálezlice, Řepín). V žádné z obcí okresu podle statistik ČSÚ nebyla zaznamenána pouze jedna samostatně kandidující politická strana.

Je zřejmé, že nezáleží na velikosti obce v otázce předvolebního boje. V některých malých obcích si předvolební boj v něčem nezadal se skutečnou parlamentní politikou. Hlavně si někteří zastupitelé stěžovali na „politické manýry“, které do komunální oblasti prosakují z politiky krajské a parlamentní. Jedná se zejména o očerňující kampaně z hlediska protistran, někdy dokonce kampaně postavená pouze na vyzdvihnutí neúspěchů současného zastupitelstva. Na druhou stranu je potěšující správa, což vyplynulo především z rozhovorů, že mnoho voličů oceňuje a podporuje svou opakovanou volbou zastupitele, kteří pracují poctivě a jejich práce pro obec je zjevná. V několika obcích nezávisle bylo ověřeno, že takové negativně vedené kampaně obvykle nově kandidujícím uskupením moc nepomohou, takové kandidátky nemají trvalou soudržnost a jejich „životaschopnost“ během volebního období se často ukazuje jako nereálná. Novodobým fenoménem ve způsobu předvolební kampaně je samozřejmě také prostor na sociálních sítích. V tomto ohledu mají určitý hendikep menší venkovské obce. V menších obcích žije ještě poměrně mnoho lidí bez internetového připojení nebo převažují starší občané, kteří tento novodobý druh komunikace neumí nebo nechtějí používat.

Současný komunální volební systém je tedy založen více na preferenci kolektivních uskupení než jednotlivých kandidátů. Zkušenosti a vnímání zastupitelů a volených kandidátů však potvrzují opak. Tedy, že komunální politika není o žádné straně a jejím úspěchu, ale o jednotlivcích, kteří chtějí svou obec nebo město změnit k lepšímu, a přestože jsou z názorově různých uskupení, tak dokáží ve společné věci najít konsensus.

Cílů práce se podařilo dosáhnout. Strategie kandidatury je ve většině případů přizpůsobena účinkům volebního systému. Kandidující subjekty si účinky volebního systému většinou dobře uvědomují a dle něj jsou schopni do jisté míry jeho účinky ovlivnit případně jeho dopady zmírnit. Záleží na typu a velikosti dané municipalitě. Přestože si kandidující strany uvědomují, že komunální volební systém zvyhodňuje kandidující uskupení před jednotlivými kandidáty, našli si některé municipalitě způsob, jak tuto skutečnost obejít. Pokud však mají volební aktéři potřebu volební systém obcházet či si jej přizpůsobovat, nabízí se otázka, zda je skutečně ve své současné podobě plně funkční, když sami kandidáti jej vnímají jako nespravedlivý.

Vhodným a promyšleným sestavením kandidátní listiny lze také do jisté míry ovlivnit systém přidělování mandátů na základě preferenčních hlasů. Téměř v polovině případů ze šetřených municipalit se vyskytl minimálně v jedné kandidátní listině případ přiděleného mandátu kandidátovi s menším počtem hlasů, ale výhodnější pozicí na kandidátce.

Výsledný přínos práce a zodpovězených otázek spočívá především v řešení dalšího vývoje komunálního volebního mechanismu a jeho dostatečné funkčnosti v lokálním politickém demokratickém prostoru. Samozřejmě nesmí být opomíjena jeho důležitá funkce stabilizační, která je pro municipalitu velmi podstatná.

6. Seznam použitých zdrojů

1. Balík, S. Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky. Praha: Grada, 2009, ISBN 978-80-247-2908-4.
2. Balík, S., Gongala, P., Gregor, K. Dvacet let komunálních voleb v ČR. 1. vyd. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015, ISBN 978-80-7325-381-3.
3. BAUMAN, Z. a May, T. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. Překlad Jana OGROCKÁ. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 239 s. SBN 978-80-7419-026-1
4. Bernard, J: Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva; Sociologický ústav AVČR, v. v. i.; Praha 2010, ISBN 978-80-7330-187-3
5. Bernard, J., Kostelecký, Illner, M., Vobecká, J. Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj, Praha: SLON, 2011. ISBN 978-80-7419-069-8.
6. Blažek, J.; Uhlíř J. Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, implikace. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3
7. Bubeníček, V.; Kubálek, M. Konfliktní linie v malých obcích. In: Acta Politologica, 2 sv. 3 č., 2010, ISSN 1803-8220
8. Český statistický úřad. *Malý lexikon obcí České republiky – 2020*. Obce České republiky k 1. 1. 2020. Zveřejněno 15.12.2020. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2020>
9. Čmejrek, J. a kol. Participace občanů na veřejném životě venkovských obcí ČR. Praha: Kernberg Publishing, 2009, ISBN 978-80-87168-10-3
10. ČMEJREK, Jaroslav. Obce a regiony. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. 165 s. ISBN 978-80-87197-00-4
11. Čmejrek, J., Bubeníček, V. a Čopík, J. Demokracie v lokálním politickém prostoru. Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-3061-5.
12. Hájek, L.; Balík, S. Komunální volby v roce 2018. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, MUNIPRESS, 2020. ISBN 978-80-270-9602-8
13. Hudák, J., Jüptner, P. a Svoboda, J. Komunální politické systémy. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-7308-056-7
14. Chytílek, R, a kol. Volební systémy. Vyd. 4., V Portálu 1. Praha: Portál, 2009. 375 s. 978-80-7367-548-6
15. KOPŘIVA, R. (2012) *Analytické možnosti využití preferenčních hlasů při výzkumu volebního chování ve volbách do zastupitelstev obcí*. Acta Politologica. Vol. 4 No. 3, s. 315-333. ISSN 1803-8220
16. KREJČÍ, Oskar. Nová kniha o volbách. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2006. 481 s. ISBN 80-86946-01-0
17. LEBEDA, Tomáš. (2009). Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva. Acta Politologica, Vol. 1, No. 3, s. 332-343. ISSN 18038220.
18. Lebeda, T. Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1523-3
19. Malý lexikon obcí České republiky – 2015. *Český statistický úřad [online]*. Poslední úpravy 6. 1. 2016 [cit. 6. 1. 2016].
20. Nerad, L. Vrba, M. Postavení starosty obce. epravo.cz. 26. 7. 2019. Dostupné [online] <https://www.epravo.cz/top/clanky/postaveni-starosty-obce-109688.html>

21. Ryšavý, D.; Šaradín, P. Zastupitelé českých měst a obcí v evropské perspektivě. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. ISBN 978-80-7419-042-1
22. Řezníčková, K. Výlučné daňové příjmy obcí; Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2016; ISBN 978-80-87382-80-6
23. Říchová, B. Úvod do současné politologie: Srovnávací analýza demokratických politických systémů. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-628-4.
24. Scruton, R. Slovník politického myšlení. Brno: Atlantis, 1999. ISBN 80-7108-184-1
25. Stejskal, J.; Kovárník, J. Regionální politika a její nástroje. Vyd. 1. Praha: Portál 2009. ISBN 978-80-7367-588-2
26. Šaradín, P. (2004). Volební účast ve volbách do obecních zastupitelstev v ČR. *Středoevropské politické studie*, 6(2–3). Získáno z <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4046/5286>
27. Trávníček, M. (2014). Současná podoba a perspektivy volebního systému pro komunální volby v České republice. *Acta Politologica* 6, 2, 212-237. ISSN 1803-8220. <https://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00733.pdf>
28. Zákon č. 128/2000 Sb. *Zákon o obcích*
29. Zákon č. 424/1991 Sb. *Zákon o sdružování v politických stranách a v politických hnutích*
30. Zákon č. 491/2001 Sb. *Zákon o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů.*

7. Přílohy

Odkazovaný seznam příloh

Příloha 1	64
Příloha 2	65
Příloha 3	66
Příloha 4	67

Příloha 1

Města a městyse ve Středočeském kraji Towns and market towns in the Středočeský Region (1. 1. 2020 / As at 1 January 2020)

Zdroj: ČSÚ. Krajská správa ČSÚ pro Středočeský kraj

Příloha 2

Vážený pane, ...

Oslovující dopis pro poskytnutí rozhovoru (Muži)

nezlobte se prosím, že Vás touto cestou oslovuji. Obracím se na Vás s prosbou o poskytnutí polostrukturovaného rozhovoru pro účely diplomové práce, kde se zabývám tematikou voleb, konkrétně formou kandidatury do obecních zastupitelstev. Chápu, že jste asi dost časově vytížený. Přesto bych byla velmi vděčná, pokud byste našel tak 20–30 minut na poskytnutí rozhovoru. Rozhodně bude zachována etická stránka výzkumu, ačkoliv se domnívám, že otázky nejsou nikterak ožehavé ani nijak osobní. Bude rozhodně zachována diskrétnost. Získané odpovědi budou použity výhradně pro účely práce.

Mohli bychom se setkat osobně za dodržení hygienických opatření nebo formou on-line (Skype nebo MS Teams), případně lze také telefonicky.

Pro rychlejší kontakt zasílám svoje telefonní číslo.

Předem děkuji a těším se na rozhovor!

Bc. Ilona Bílková

Příloha 3

Oslovující dopis pro poskytnutí rozhovoru (Ženy)

Vážená paní ...

nezlobte se prosím, že Vás touto cestou oslovuji. Obracím se na Vás s prosbou o poskytnutí polostrukturovaného rozhovoru pro účely diplomové práce, kde se zabývám tematikou voleb, konkrétně formou kandidatury do obecních zastupitelstev. Chápu, že jste asi dost časově vytížená. Přesto bych byla velmi vděčná, pokud byste si našla tak 20–30 minut na poskytnutí rozhovoru. Rozhodně bude zachována etická stránka výzkumu, ačkoliv se domnívám, že otázky nejsou nikterak ožehavé ani nijak osobní. Bude rozhodně zachována diskrétnost. Získané odpovědi budou použity výhradně pro účely práce.

Mohli bychom se setkat osobně za dodržení hygienických opatření nebo formou on-line (Skype nebo MS Teams), možno také telefonicky.

Pro rychlejší kontakt zasílám svoje telefonní číslo.

Předem děkuji a těším se na rozhovor!

Bc. Ilona Bílková

Příloha 4

Záznamový arch rozhovoru

Kandidatura v komunálních volbách 2018

- a) Jaká byla vaše motivace pro kandidaturu ve volbách? (uveďte prosím, zda se jedná o první nebo opakovanou kandidaturu)
- b) Měl(a) jste od počátku jasno, za koho budete kandidovat?
- c) Kdo inicioval sestavení kandidátky? A jakým způsobem se postupovalo?
- d) Byla dopředu zvolena nějaká taktika při sestavování kandidátky? Zkuste krátce popsat.
- e) Měl jste jako kandidát nějakou výhodu nebo nevýhodu?
- f) Jaký způsob hlasování podle Vás voliči nejvíce používaly?
- g) Přeskočil vás některý kandidát díky preferenčním hlasům nebo naopak vy někoho?
- h) Objevily se nějaké zásadní překážky bránící úspěchu vaší kandidátky?
- i) Měl(a) jste konkrétní informace o protikandidátech a byly Vám nějak užitečné?
- j) Kdo a jak určil pořadí kandidátů (na kandidátce)?
- k) Kalkulovalo se nějak s popularitou, oblíbeností nebo dobrou či špatnou pověstí kandidátů v obci?
- l) Zajímala Vás k dané problematice nějaká literatura, kterou jste přečetl(a) a případně v čem Vám to pomohlo?
- m) Jaké jste měli, jako kandidátka šance na úspěch a proč?
- n) Splnila se volbou vaše očekávání?
- o) Je něco, co vás na výsledcích zaskočilo nebo zásadně překvapilo?
- p) Chcete ještě něco dodat nebo podotknout na závěr? Případně, jak jste spokojen(a) ve funkci zastupitele?